

บทที่ ๓

ลักษณะของตัวละครระเข้ที่ปรากฏในนิทานไทย

จากการรวบรวมนิทานไทยที่ปรากฏบทบาทของตัวละครระเข้ทั้งหมด ๑๐๗ เรื่อง ปรากฏตัวละครระเข้ทั้งสิ้น ๑๕๒ ตัว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะของตัวละครระเข้ทั้งลักษณะทางกายภาพและลักษณะนิสัย เพื่อให้เข้าใจลักษณะของตัวละครระเข้ได้เด่นชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจกแจงรายละเอียดไว้ในตารางที่ ๑ และ ๒ ในภาคผนวก

๓.๑ ลักษณะของตัวละครระเข้

ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ตัวละครระเข้ในนิทานไทยมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ตัวละครระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติ และตัวละครระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ

๓.๑.๑ ลักษณะของตัวละครระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติ

ตัวละครระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติ คือ ตัวละครระเข้ที่เป็นระเข้จริงในธรรมชาติ ปรากฏในนิทานไทย ๙ ประเภท แต่มักพบในนิทานอธิบายเหตุ นิทานคติ นิทานสัตว์ และมุขตลกและเรื่องไม่ มีทั้งสิ้น ๕๘ ตัว (ดูตารางที่ ๑) ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงลักษณะของตัวละครระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติ ๒ ด้าน คือ ลักษณะทางกายภาพและลักษณะนิสัย

ก. ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพ คือ รูปร่างหน้าตาและขนาด ตัวละครระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติในนิทานไทยมีลักษณะทั่วไปเหมือนระเข้ในธรรมชาติ ปรากฏอยู่ในนิทานไทย ๔๔ เรื่อง ได้แก่ ตำนานหงจระเข้ ส่วนตอนที่ ๑ และ ๒ ตำนานโนรา สิริन्हะ สุพรหมโมกษะ หมาเก้าหาง ท้าวไพรยราช นางกันไทรย โปรตสัตว์ได้บาป สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ จระเข้หรือจ๊กเข้ ความทะเยอทะยาน นายพุทโธ นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไชยเชษฐา ข้าวเม่าสากเหม็ง หาญหมีจงอางจระเข้ หลวงตาทอง บัณฑิตหิระ อ้ายปลิ้น ตำนานโตะกิมุทธณี ตำนานเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า ตำนานเรือมาดวัดวิเชียรบำรุง ตำนานจระเข้วัดหนองดินแดง ตำนานจระเข้วัดห้วยจระเข้ ตำนานวัดจระเข้ใหญ่ จระเข้คาบคน ตำนานบ้านในเมือง กระจ่าตายกับจระเข้ กระจ่าตายกระโดดจระเข้ไม่มีลิ้น กระจ่าตายกับตะเข้ กระจ่าตายกับหอยโข่ง จระเข้ไม่มีลิ้น เหตุที่กระจ่าตายไม่มีหางและจระเข้ไม่มีลิ้น ขี้หมาที่จุมูกจระเข้ จระเข้กับหมา จระเข้กับจิ้งจก ตาเยย จระเข้กับลิง ส่วนตอนที่ ๑ และ ๒ กระจ่างกับจระเข้ ควายกับจระเข้ ควายจระเข้และกระจ่าง ลิงกับจระเข้ ส่วนตอนที่ ๒ กระจ่าตายเจ้าปัญญา และ ทำคุณบูชาโทษ

นอกจากนี้ยังมีตัวละครจะเข้อีกส่วนหนึ่งที่มีขนาดใหญ่โตกว่าจะเข้ตาม
 ธรรมชาติ ที่ดูร้ายออกอาละวาดกัดกินคนและสัตว์ไปทั่ว พบในนิทาน ๑๖ เรื่อง ได้แก่ ย่องเข้คน
 เก่ง หาญหมีจ้องอาจจะเข้ ตำนานจะเข้บ้านท่าขอนยาง ตำนานนางอินถวาหรือตำนาน
 เมืองวังสามหมอ ตำนานลำสามหมอ ตำนานไกรทอง ตำนานจะเข้สามพัน ตำนานชา
 ละวัน ส่วนที่ ๑, ๓ และ ๔ ตำนานนางรุ่มสายสก ตำนานบ้านเกยไชยหรือไ้อ่างเกย
 ไชย ส่วนที่ ๑ และ ๓ ลิงกับจะเข้ ส่วนที่ ๑ ท้าวไพรยราช และ ชาวเม่าสากเหม็ง

ข. ลักษณะนิสัย

ลักษณะนิสัย คือ ความประพฤติที่เคยชินที่ตัวละครจะเข้แสดงออกมา ซึ่งแสดง
 ให้เห็นถึงลักษณะภายในจิตใจของตัวละครจะเข้ได้ ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติ
 ปรากฏลักษณะนิสัยหลากหลาย ได้แก่ ชอบช่วยเหลือ กตัญญู ฉลาด ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
 จงรักภักดี ดูร้าย ผูกพยาบาท เจ้าเล่ห์ โง่ เนรคุณ ชี้อโง่ อวดเก่ง ชอบโกหก และตะกละ ผู้วิจัย
 ได้แบ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ดีและลักษณะนิสัยที่ร้าย ดังนี้

๑. ลักษณะนิสัยที่ดี

ผู้วิจัยพบลักษณะนิสัยที่ดีทั้งสิ้น ๕ ประการ ได้แก่ ชอบช่วยเหลือ
 ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ฉลาด กตัญญู และจงรักภักดี

(๑) ชอบช่วยเหลือ

ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
 จะคอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์และมนุษย์ มี ๕ เรื่อง ตัวละครจะเข้ที่ช่วยเหลือพระโพธิสัตว์
 ปรากฏอยู่ในเรื่อง **สุพรหมโมกษะหมาเก้าหาง** ในตอนที่พระพุทธเจ้าหรือ **สุพรหมโมกษกุมาร**
 ถูกพระราชากลับแก้งให้ไปนำดอกบัวนิโลบลไปถวาย นางจันทิมพรหมา นำแก้ววิเศษไป
 อธิษฐานที่สระและสั่งให้สัตว์ร้าย ได้แก่ เวือก ภู มังกร และจะเข้ คอยช่วยเหลือชายหนุ่ม โดย
 การเรียงตัวเป็นสะพานให้ **สุพรหมโมกษกุมาร** เดิน และนำดอกบัวมาถวาย **สุพรหมโมกษกุมาร**

ตัวละครจะเข้ที่ให้ความช่วยเหลือมนุษย์ มีทั้งการช่วยชีวิต
 มนุษย์และการมอบสิ่งของให้มนุษย์ ตัวละครจะเข้ที่ช่วยชีวิตมนุษย์จะช่วยจากการจมน้ำและ
 การถูกทำร้าย ซึ่งพบใน **ชาวเม่าสากเหม็ง** จะเข้ใหญ่ช่วย **เหม็ง** ชายหนุ่มที่เคยช่วยเหลือ
 ตนเองไว้จากการติดซูด เมื่อ **เหม็ง** และ **เหมิง** ถูกทำร้ายและนำมาทิ้งลำน้ำ จะเข้ใหญ่จึงสั่งให้
 บริวารไปคาบชายทั้งสองขึ้นฝั่งและรักษาจนรู้สึกตัว เรื่อง **สอนจะเข้ให้ว่ายน้ำ** จะเข้หลอกให้
 ชายหนุ่มสอนตนเองว่ายน้ำจนหมดแรง เมื่อเห็นว่าชายหนุ่มจะจมน้ำก็เข้าช่วย โดยคาบชายผู้
 นั้นให้พ้นน้ำ แต่ชายผู้นั้นจมน้ำตายเสียก่อน เรื่อง **ตำนานวัดหนองดินแดง** จะเข้ที่อยู่ใต้วิหาร

หลวงพ่อด่าง ช่วยคนที่พลัดตกน้ำเข้าไปไว้ในถ้ำ ส่วนตัวละครจระเข้ที่มอบสิ่งของให้มนุษย์ปรากฏในเรื่อง นายพุทโร นายพุทโร ถูก ท้าวอธรรมราชาเนคร แกล้งให้ไปหาเขี้ยวจระเข้เป็นๆมาให้ เมื่อเดินทางมาถึงแม่น้ำใหญ่ จระเข้ตัวหนึ่งก็โผล่ขึ้นมาจากน้ำแล้วถอดเขี้ยวให้ นายพุทโร แต่โดยดี ทำให้ นายพุทโร นำเขี้ยวจระเข้ไปถวายพระราชาได้สำเร็จ

(๒) ศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติและมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ ๒ เรื่อง คือ ตำนานธงจระเข้ ส่วนตอนที่ ๑ และ ตำนานธงจระเข้ ส่วนตอนที่ ๒ ส่วนแรกจระเข้พาคนที่จะไปทอดกฐินข้ามแม่น้ำ และขอให้มีรูปตนติดที่ธงด้วย ส่วนส่วนตอนที่ ๒ จระเข้ใจบุญอยากร่วมทำบุญทอดกฐินกับพุทธศาสนิกชน แต่ตนเองไม่สามารถร่วมทำบุญด้วยได้เนื่องจากเป็นสัตว์เดียรัจฉาน จึงขอให้อุบาสกเขียนรูปตนติดที่ธงและนำไปไว้ที่วัดที่ทอดกฐินด้วย

(๓) ฉลาด

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติและมีความฉลาดปรากฏอยู่ในนิทานไทย ๒ เรื่อง โดยเป็นความฉลาดที่ใช้กับการล่าเหยื่อ คือ เรื่อง ใ้ต่างเกยไชย ส่วนตอนที่ ๓ ใ้ต่างเกยไชย มีความฉลาดในการล่อลวงให้เหยื่อเชื่อว่าตนเองตายแล้วเพื่อที่จะได้กินเหยื่อ และความฉลาดในการรู้ทันคน ปรากฏในเรื่อง จระเข้กับหมา หมาผิดสัญญากับจระเข้โดยขโมยกินขาแพะก่อนและหลอกว่าแพะมีสามขา จระเข้ฉลาดรู้ว่าถูกหมาหลอกก็โกรธในใจเรื่อยมา วันหนึ่งจระเข้ก็พูดให้หมาฟัง หมาจึงคิดว่าจะไม่คบกับจระเข้อีกเพราะจระเข้รู้ทันทุกอย่าง

(๔) กตัญญู

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติและมีความกตัญญูจะสำนึกในบุญคุณของผู้เลี้ยงและผู้มีพระคุณ พบ ๒ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่กตัญญูต่อผู้เลี้ยงปรากฏในเรื่อง ตำนานนางอินทวาทหรือตำนานเมืองวังสามหมอ ตัวละครจระเข้มีความกตัญญูต่อนางอินทวาท ที่เลี้ยงดูมันมาตั้งแต่เล็ก เมื่อ นางอินทวาท ตกน้ำมันจึงเข้าช่วยเหลือโดยการคาบนางไว้ แต่ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทำให้มันกลืน นางอินทวาท เข้าไปในท้อง และตัวละครจระเข้ที่กตัญญูต่อผู้มีพระคุณปรากฏในเรื่อง ข้าวเม่าซากเหม็ง ตัวละครจระเข้มีความกตัญญูต่อเหม็ง ที่ช่วยชีวิตมันไว้ จึงตอบแทนโดยการช่วยชีวิต เหม็ง ที่ถูกทำร้ายและนำมาทิ้งไว้ในลำน้ำมาดจนหายดี

(๕) จงรักภักดี

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติและมีความจงรักภักดี จะเคารพรักเจ้าของที่เลี้ยงดูตนมาเป็นอย่างมากปรากฏในเรื่อง **ตำนานนางรมสายสก** นาง **จำปา** เลี้ยง **จระเข้** อ้ายทน ไว้ตั้งแต่เล็ก มันจึงมีความจงรักภักดีต่อนางเป็นอย่างมาก เมื่อ นาง **จำปา** ใช้ให้ **อ้ายทน** ไปหนูนเรือขันทนมากคนรักของนางให้ล่ม **อ้ายทน** ก็ปฏิบัติตามทันที และต้องตายด้วยคำอธิษฐานของ **นางम्मหอม** ที่ทำให้น้ำทะเลแห้ง แสดงให้เห็นว่าความจงรักภักดีของตัวละครจระเข้สามารถส่งผลร้ายต่อผู้อื่นรวมทั้งเจ้าของได้เช่นกัน

จากที่ได้ศึกษาลักษณะนิสัยที่ดีของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติแล้วพบว่า ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติมีลักษณะนิสัยที่ดี ๕ ประการ ได้แก่ ชอบช่วยเหลือ ครีธาในพระพุทธศาสนา ฉลาดเฉลียว กตัญญู และจงรักภักดี จะเห็นได้ว่าบางครั้งลักษณะนิสัยที่ดีของตัวละครจระเข้ก็ส่งผลร้ายต่อคนรอบข้างด้วยเช่นกัน ดังเช่นการจงรักภักดีหรือเชื่อฟัง คำสั่งของเจ้าของที่มีจิตใจชั่วร้าย ก็เป็นการทำลายชีวิตของผู้อื่นได้เช่นเดียวกัน

๒. ลักษณะนิสัยที่ร้าย

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติมีลักษณะนิสัยร้าย ๘ ประการ ได้แก่ **ดุร้าย โง่ เเนรคุณ ผูกพยาบาท เจ้าเล่ห์ ชอบโกหก ตะกละ ชี้อมย และอวดเก่ง**

(๑) ดุร้าย

ผู้วิจัยพบว่าตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติจะมี ลักษณะนิสัยดุร้ายมากที่สุด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความดุร้ายเป็นนิสัยตามธรรมชาติของจระเข้ ดังนั้นผู้แต่งจึงยังคงกล่าวถึงความดุร้ายของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติ ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะนิสัยดุร้ายมีทั้งที่อาละวาดกัดกินคนหรือสัตว์ และเข้าทำลายพาหนะหรือสิ่งของ

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะนิสัยดุร้ายส่วนใหญ่จะอาละวาดกัดกินคน ไม่ว่าจะเป็นผู้เลี้ยงหรือคนทั่วไป พบในนิทาน ๓๖ เรื่อง ได้แก่ **สิรินันทะ จระเข้หรือจ๊กเข้** **ตาเยย โปรดสัตว์ได้บาป** **นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒** **เรื่องไชยเชษฐ** **ย่องเข้คนเก่ง** **หลวงตาทอง** **อ้ายปลิ้น** **หาญหมีจงอางจระเข้** **ตำนานนางอินถาหรือตำนานเมืองวังสามหมอ** **ตำนานลำสามหมอ** **ตำนานไกรทอง** **ตำนานจระเข้สามพัน** **ตำนานชาละวัน** **สำนวนที่ ๑, ๓ และ ๔** **ตำนานบ้านเกยไชยหรือไธ่ต่างเกยไชย** **สำนวนที่ ๑** **ไธ่ต่างเกยไชย** **สำนวนที่ ๓** **จระเข้คาบคน** **ตำนานวัดจระเข้ใหญ่** **ตำนานวัดห้วยจระเข้** **กระต่ายกระโดด** **จระเข้ไม่มีลิ้น** **กระต่ายกับจระเข้** **จระเข้ไม่มีลิ้น** **เหตุที่กระต่ายไม่มีหางและจระเข้ไม่มีลิ้น** **ขี้หมาที่จุมูกจระเข้** **จระเข้กับหมา** **ตำนานโนรา**

กระต่ายกับหอยโข่ง จระเข้กับลิง ส่วนหนที่ ๑ กระจอกกับจระเข้ จระเข้กับจิ้งจก และ
ตำนานเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะนิสัยดุร้ายบางตัวจะทำลายพาหนะ
คือ เรือ พบใน ตำนานนางรุ่มสายสก อ้ายทอน จระเข้ของ นางจำปา เข้าทำลายเรือชั้นหมาก
ของ เจ้าราชกุล ตามคำสั่งของ นางจำปา จนเกือบล่ม ส่วนตัวละครจระเข้ที่ทำลายสิ่งของ คือ
อวน พบใน ตำนานโต๊ะกีมุต ธรณี จระเข้ทำลายอวน ลูกชายของโต๊ะกีมุต จนขาด โต๊ะกีมุต จึง
ต้องลงไปเจรจากับจระเข้ให้เลิกรบกวนและทำร้ายลูกหลานของตน

(๒) โง่

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติมีลักษณะนิสัยที่
เด่นชัดอีกข้อหนึ่ง คือ ความโง่ ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติส่วนใหญ่มักตกเป็นรอง
ตัวละครสัตว์ชนิดอื่นเนื่องมาจากความโง่ของตนเอง จึงส่งผลให้ตนเองล่าเหยื่อไม่สำเร็จ ซ้ำ
บางครั้งยังต้องเสียอวัยวะหรือเสียชีวิตอีกด้วย แบ่งได้เป็นการเสียรู้อุบายของเหยื่อ และการเสียรู้
อุบายของผู้ช่วยแก้ปัญหา พบทั้งสิ้น ๑๘ เรื่อง

ตัวละครจระเข้ที่เสียรู้อุบายของเหยื่อมักจะเสียรู้สัตว์สองชนิด
คือ ลิงและกระจอก โดยตัวละครจระเข้ที่เสียรู้อุบายของลิงปรากฏใน นางกันไตรย จระเข้เสียรู้
อุบายของลิงที่หลอกว่าหัวใจแขวนอยู่บนต้นไม้ ทำให้พลาดโอกาสนำหัวใจลิงไปให้เมียจระเข้ ใน
กระต่ายกับจระเข้ จระเข้ไม่มีลิ้น เหตุที่กระต่ายไม่มีหางและจระเข้ไม่มีลิ้น กระต่ายกับ
ตะเข้ และ กระต่ายกับหอยโข่ง มีเนื้อเรื่องคล้ายกัน คือ จระเข้จับกระต่ายไว้แต่เสียรู้กระต่ายที่
หลอกให้ตนอ้าปากแล้วถีบลิ้นจระเข้จนขาดเอาตัวรอดไปได้ ใน จระเข้กับลิง ส่วนหนที่ ๑ และ
๒ ลิงกับจระเข้ ส่วนหนที่ ๑ และ ๒ มีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน คือ จระเข้จะกินหัวใจลิงหรือนำหัวใจ
ลิงไปให้ภรรยาตน แต่ลิงหลอกว่าหัวใจของตนอยู่บนต้นไม้ จระเข้หลงเชื่อลิงจึงรอดชีวิตมาได้
ส่วนตัวละครจระเข้ที่เสียรู้อุบายของกระจอกปรากฏใน กระจอกกับจระเข้ จระเข้เสียรู้กระจอกถึงสอง
ครั้ง ครั้งแรกกระจอกหลอกจระเข้ว่ากัดเถาวัลย์ทั้งที่ความจริงเป็นขาของตน ครั้งที่สองกระจอก
หลอกให้จระเข้พาพรรคพวกมาและกระโดดนับจำนวนจระเข้ จนข้ามแม่น้ำหนีไปได้สำเร็จ

ตัวละครจระเข้ที่เสียรู้อุบายของผู้ที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหา จะเสีย
รู้มนุษย์หรือสัตว์ คือ กระต่ายและกระจอก ตัวละครจระเข้จะเสียรู้ในลักษณะเดียวกัน คือ ยอม
แสดงวิธีการที่ตนถูกมัดหรือวิธีการที่ตนถูกดันไม้ทับให้ผู้ช่วยเหลือเหยื่ออีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นผล
ให้ตนเองเสียเหยื่อหรือตายในที่สุด ได้แก่ จระเข้หรือจิ้งจกเข้ จระเข้เสียรู้อุบายของเจ้าศรีวิชัยยนต์
หงส์ที่ช่วยแก้ปัญหาระหว่างชายหนุ่มกับจระเข้ โดยยอมถูกมัดอีกครั้ง ใน โปรดสัตว์ได้บาป
บุรุษรัตนะคนหนึ่งเข้ามาช่วยแก้ปัญหา จระเข้ยอมให้บุรุษที่ช่วยชีวิตมัดเชือกแน่นอีกครั้งหนึ่งจน
ตาย ใน ตาเยย และ กระต่ายเจ้าปัญญา กระต่ายช่วยแก้ปัญหาระหว่างตายายกับจระเข้ ซึ่ง

จะเข้ก็เสียรู้กระต่ายยอมให้ตายายจับมัดเชือกแน่นจนตาย ใน **ทำคุณบูชาโทษ** จะเข้เสียรู้กระต่ายยอมให้ชายหนุ่มสองคนมัดและนำไปปล่อยน้ำจนจมน้ำตาย ใน **ควายกับจะเข้** และ **ควาย จะเข้ และกระจก** มีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกัน คือ จะเข้เสียรู้อุบายของกระจกที่ช่วยแก้ปัญหาระหว่างควายกับจะเข้ จนจะเข้ต้องถูกต้อนมะพร้าวหรือต้นหว้าทับตามเดิมและอดอาหารตาย

(๓) เนรคุณ

ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติที่มีลักษณะนิสัย

เนรคุณ มักคิดจะกินผู้เลี้ยงหรือผู้ช่วยเหลือเป็นอาหาร ปรากฏในนิทาน ๑๗ เรื่อง ตัวละครจะเข้ที่เนรคุณผู้เลี้ยงปรากฏอยู่ในนิทานเรื่อง **ท้าวไพรยราช ไชยเชษฐ** **ตำนานจะเข้สามพัน** **ตำนานชาละวัน** **สำนวนที่ ๑, ๓ และ ๔** นิทานทุกเรื่องจะเข้เนรคุณผู้ที่เลี้ยงดูตนมาตั้งแต่เล็ก ตัวละครจะเข้ใน **ตำนานจะเข้สามพัน** และ **ตำนานชาละวัน** **สำนวนต่าง ๆ** กินผู้เลี้ยงเป็นอาหาร ส่วนในเรื่อง **ท้าวไพรยราช** และ **ไชยเชษฐ** ตัวละครจะเข้อาละวาดกัดกินชาวเมืองของผู้เลี้ยง

ตัวละครจะเข้ที่เนรคุณผู้ช่วยเหลือมักมีโครงเรื่องเหมือนกัน

กล่าวคือ มนุษย์หรือสัตว์อื่นช่วยชีวิตจะเข้ แต่เมื่อจะเข้รอดชีวิตแล้ว กลับคิดจะกินผู้ช่วยเหลือเป็นอาหาร ปรากฏใน **จระเข้หรือจกเข้** **ตาเยย** **ทำคุณบูชาโทษ** **โปรดสัตว์ได้บาป** **กระต่ายเจ้าปัญญา** **ควายกับจะเข้** และ **ควาย จะเข้ และกระจก**

(๔) ผูกพยาบาท

ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติที่มีลักษณะนิสัยผูก

พยาบาทมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ รู้ว่าตนจะถูกปราบ เขี้ยวเอาตัวรอดไปได้ ถูกสัตว์อื่นล่อเลียน หรือสัตว์อื่นผิดสัญญาที่ให้ไว้ พบทั้งสิ้น ๗ เรื่อง

ตัวละครจะเข้ที่ผูกพยาบาทเพราะทราบว่าจะถูกปราบ ปรากฏในเรื่อง **จะเข้ไม่มีลิ้น** จะเข้โกรธแค้นที่พวกตนจะถูกพระพรหมปราบ จึงจับขากระต่ายที่ลงมาตีมน้ำ แต่กระต่ายล่อหลอกให้จะเข้เข้าปากและถีบลิ้นจะเข้จนขาด

ตัวละครจะเข้ที่ผูกพยาบาทเพราะเขี้ยวเอาตัวรอดไปได้ มักถูกเขี้ยวใช้อุบายล่อหลอกและบางเรื่องยังถูกเขี้ยวตำว่าและทำท่าล่อเลียนอีกด้วย ได้แก่ **จะเข้กับลิง** **สำนวนที่ ๒** จะเข้คิดจะเอาหัวใจลิงแต่ลิงเอาตัวรอดไปได้และบอกว่าจะเข้โง่ จึงทำให้จะเข้โกรธแค้นลิงและคิดจะกัดลิงมาจนถึงทุกวันนี้ **กระจกกับจะเข้** จะเข้จะกินกระจกแต่ถูกกระจกหลอกเอาตัวรอดไปได้ ทำให้จะเข้คิดแก้แค้น โดยดักจับกระจกทั้งบนบกและในน้ำ และ

ลิงกับจระเข้ ส่วนวันที่ ๑ จระเข้ใหญ่อยากกินลิงทั้งฝูงแต่ถูกลิงหลอกเอาตัวรอดไปได้และยัง ทำท่าล้อเลียนจระเข้อีก จระเข้โกรธแค้นมากกัดลิ้นตนเองจนขาด

ตัวละครจระเข้ก็ส่วนหนึ่งไม่ได้ล่าเหยื่อแต่ถูกสัตว์อื่นล้อเลียน ทำให้ผูกพยาบาท พบในนิทานเรื่อง กระจ่ายกับตะเข้ และกระจ่ายกับหอยโข่ง ซึ่งมีเนื้อเรื่อง ไกลเคียงกัน คือ จระเข้พากระจ่ายข้ามแม่น้ำ พอถึงฝั่งกระจ่ายกลับบอกว่าเกลียดก้อนซีที่หมาบน หัวจระเข้ จระเข้โกรธแค้นมากวันหนึ่งจึงเข้าจับขากระจ่ายที่กำลังกินน้ำ แต่ถูกกระจ่ายถีบลิ้นจน ขาด

ตัวละครจระเข้ที่ผูกพยาบาทเพราะสัตว์อื่นผิดสัญญาที่ให้ไว้ พบในเรื่อง กระจ่ายกับหมา หมาผิดสัญญาที่ให้ไว้กับจระเข้ว่าจะแบ่งอาหารเท่าๆกันทั้งยังถ่ายมูล รดหัวจระเข้อีก ทำให้จระเข้โกรธแค้นหามาจนถึงปัจจุบันและชอบกินเนื้อหมาเป็นพิเศษ

(๕) เจ้าเล่ห์

ตัวละครจระเข้ที่มีความเจ้าเล่ห์จะใช้กลอุบายวางแผนกินเหยื่อ หรือกลั่นแกล้งมนุษย์ ปรากฏในนิทานไทย ๕ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่ใช้เล่ห์กลวางแผนจะกิน เหยื่อเป็นอาหารจะล่อลวงเหยื่อด้วยวิธีการต่างๆเพื่อให้ขึ้นซีหลังตนไปกลางน้ำ พบใน นางก้น ไตรย กระจ่ายกับลิง ส่วนวันที่ ๑ และ ส่วนวันที่ ๒ และ ลิงกับจระเข้ ส่วนวันที่ ๑ และส่วน วันที่ ๒ ตัวละครจระเข้ในนิทานทุกเรื่องใช้เล่ห์กลต่างๆล่อลวงให้ลิงขึ้นซีหลังเพื่อไปกินหัวใจลิง กลางน้ำ แต่ก็ต้องแพ้ความฉลาดของลิงทุกเรื่อง

ส่วนตัวละครจระเข้ที่วางแผนเพื่อกลั่นแกล้งมนุษย์จะปกปิด ความจริงว่าตนว่ายน้ำเป็น เพื่อสั่งสอนมนุษย์ที่คิดจะสอนตนเองว่ายน้ำ พบใน สอนจระเข้ให้ ว่ายน้ำ ซึ่งผลของความเจ้าเล่ห์นี้ทำให้ชายหนุ่มจมน้ำเสียชีวิต

(๖) ชอบโกหก

ตัวละครจระเข้ที่ชอบโกหกเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ ปรากฏ อยู่ ๒ เรื่อง คือ เรื่อง ควายกับจระเข้ ซึ่งจระเข้โกหกว่าจะไม่ทำร้ายลูกหลานของควายเพื่อให้ ควายช่วยยกต้นมะพร้าวออกจากตน เมื่อควายช่วยแล้วก็ตรงเข้าจับขาควายทันที ถือเป็นกรณี ผิดสัญญาที่ให้ไว้ และเรื่อง ลิงกับจระเข้ ส่วนวันที่ ๒ เมื่อยจระเข้ไม่พอใจที่ผัวติดเพื่อนลิง จึงโกหก ว่าลูกไม่สบายต้องกินหัวใจลิงจึงจะหาย ซึ่งทำให้จระเข้กับลิงเลิกเป็นเพื่อนกันที่สุดในที่สุด

(๗) ตะกละ

ตัวละครจระเข้ที่ตะกละจะกินทุกสิ่งอย่างไม่รู้จักพอ หรืออยาก ได้สัตว์อื่นเป็นอาหาร ซึ่งปรากฏในนิทานเรื่อง จระเข้ไม่มีลิ้น ในอดีตจระเข้มีลิ้นและกินทุกสิ่ง

ทุกอย่าง ทั้งคน สัตว์ และพืชที่มีรสอร่อย ทำให้พืชและสัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ พระพรหมจึงปราบไม่ให้จระเข้มีลิ้นรับรู้รสอีกต่อไป

(๘) ชีขโมย

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติและมีลักษณะนิสัยชอบลักขโมยนั้น ปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ **ตำนานบ้านในเมือง** ตัวละครจระเข้ขโมยเนื้อแพะที่ทหารจะนำไปถวาย **พญางอกเขี้ยว** ทำให้ทหารต้องนำดับเด็กไปถวายแทน

(๙) อวดเก่ง

ตัวละครจระเข้ที่มีความทะเยอทะยาน จะหลงตนและคิดว่าตนเก่งกว่าผู้อื่น พบในนิทานเรื่อง **ความทะเยอทะยาน** ซึ่งจระเข้ได้กินเนื้อแล้วเกิดความทะเยอทะยานว่าตนเองเก่งกล้าที่กินสัตว์บกได้ จึงพุ่งตัวไปมาจนชนหินคอหักตาย

ผู้วิจัยพบว่าตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติมีลักษณะนิสัยที่ร้าย ๙ ประการ ได้แก่ ๑. ร้าย ๒. เนรคุณ ๓. ผูกพยาบาท ๔. เจ้าเล่ห์ ๕. ชอบโกหก ๖. ตะกละ ๗. ชีขโมย ๘. และอวดเก่ง ลักษณะนิสัยร้ายทั้งหมดนี้ส่งผลร้ายต่อตัวละครจระเข้เองและคนรอบข้าง คือ ทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

จากที่ได้ศึกษาลักษณะนิสัยของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติทั้งหมดพบว่า ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติมักจะมีลักษณะนิสัยที่ร้ายมากกว่าลักษณะนิสัยที่ดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อตัวละครจระเข้มีลักษณะของจระเข้ในธรรมชาติ ผู้เล่าก็มักจะเล่าให้ตัวละครจระเข้เหล่านี้ประพฤติปฏิบัติตัวเหมือนหรือใกล้เคียงกับจระเข้ในธรรมชาติที่เป็นสัตว์กินเนื้อและมีนิสัยดุร้าย ดังนั้นตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติจึงมักอาละวาดกัดกินทั้งคนและสัตว์โดยไม่เลือกว่าคนหรือสัตว์นั้นจะมีบุญคุณต่อตนหรือไม่

๓.๑.๒ ลักษณะของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติปรากฏในนิทานไทย ซึ่งปรากฏในนิทานไทย ๗ ประเภท ได้แก่ ตำนานปรัมปรา นิทานศาสนา นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ และมุขตลกและเรื่องไม้ มีทั้งสิ้น ๙๓ ตัว (ดูตารางที่ ๑) ผู้วิจัยแบ่งลักษณะของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพและลักษณะนิสัย

ก. ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ คือ มีรูปร่างหน้าตา กำเนิด และอำนาจพิเศษแตกต่างไปจากจระเข้ตามธรรมชาติ ดังนี้

๑. รูปร่างหน้าตา

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่มีรูปร่างหน้าตาแตกต่างไปพบทั้งสิ้น ๗ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่มีขนาดใหญ่โตผิดปกติและมีพลังมากจนสามารถทำลายปราสาทได้ เป็นการใช้รูปร่างและพลังกำลังของตนในทางที่ผิด ดังในเรื่อง **ไภยราช** จระเข้ที่ **ราชธิดาของพระญาอินทะ** เลี้ยงไว้กินจนมีรูปร่างใหญ่โตและแข็งแรง จระเข้ใหญ่อยากกินราชธิดาและขู่ว่าหากไม่ได้กินราชธิดา จะขุดเมืองให้ล่มและกิน **พระญาอินทะ** แทน

ตัวละครจระเข้ที่มีรูปร่างเป็นหินเพราะทำความผิดจนถูกสาปปรากฏใน **ตำนานจระเข้ปูน** จระเข้คาบ **เจ้าแม่ นางทอง** ชายาของ **พระมหาพุทธสาคร** ไป พระมหาพุทธสาครโกรธแค้นมากจึงสาปให้จระเข้กลายเป็นหิน ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **จระเข้ปูน** ส่วนตัวละครจระเข้ที่เป็นหินเพราะต้องอยู่เฝ้าสมบัติในถ้ำพบใน **ตำนานเกาะมัดโทน** จระเข้หินตัวหนึ่งอยู่ปากทางเข้าถ้ำไปเขามัดทรี คนจะเดินเข้าถ้ำจึงต้องผ่านเข้าไปในปากจระเข้ จระเข้หินจะคอยเฝ้าสิ่งของต่าง ๆ ภายในถ้ำไว้ บางครั้งปากจระเข้ก็จะปิดไม่ให้ใครเข้าไปหยิบยืมสิ่งของได้

ตัวละครจระเข้ที่มีรูปร่างเป็นเกาะมีอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง **ตำนานเกาะจระเข้** จระเข้ถูก **ดาวคงเพชร** เจ้าของที่มีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ สาปให้กลายเป็นเกาะจระเข้ หลังจาก **ดาวคงเพชร** ทราบว่าตนเองจะถึงแก่กรรม

ตัวละครจระเข้ที่มีรูปร่างเหมือนม้าจะมีพลังที่แข็งแกร่งกว่าจระเข้ตามธรรมชาติ และใช้รูปร่างและพลังกำลังของตนให้เป็นประโยชน์ คือ จระเข้ในเรื่อง **สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ** จระเข้เคยเป็นสัตว์สูงใหญ่เหมือนม้า ชอบอาสาเป็นพาหนะให้เจ้าทะเลและเจ้าป่าเดินทางทั้งบนบกและในน้ำ ทำให้ได้รับพรกลายเป็นสัตว์เลื้อยคลานเหมือนในปัจจุบัน

ตัวละครจระเข้ที่เหนือธรรมชาติบางตัวมีสีกายแตกต่างไป คือ มีสีขาวยellow หรือสีทอง ตัวละครจระเข้ที่มีสีขาวยellow เดิมเป็นชี่ปะขาวที่ลองวิชากลายเป็นร่างแล้วแปลงกลับไม่ได้ คือเรื่อง **ตำนานบ่อหกบาดร** ส่วนตัวละครจระเข้ที่มีสีทองพบใน **ภาพย์เรื่องนางแดงอ่อน พญากุมภี** ถูก **นางสุวรรณแดงอ่อน** รินน้ำหม้อข้าวรดจนตาย จึงตามไปล้างแค้นสาปให้ **พระดุษดา** พี่ชายของนางกลายเป็นจระเข้ทองไปอาศัยอยู่ในถ้ำที่ **พญากุมภี** เคยอาศัยอยู่

๒. กำเนิด

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติหลายเรื่องมีกำเนิดที่ผิดปกติหลายแบบ คือ มีกำเนิดเป็นจระเข้เพียงครั้งเดียว มีกำเนิดเป็นมนุษย์ และมีกำเนิดเป็นอมมนุษย์

ตัวละครจระเข้ที่มีกำเนิดเป็นจระเข้เพียงครั้งเดียว อาจเป็นครึ่งมนุษย์ครึ่งจระเข้ และครึ่งจระเข้ครึ่งปลา ตัวละครจระเข้ที่เป็นครึ่งมนุษย์ครึ่งจระเข้ มีพ่อเป็นมนุษย์และมีแม่เป็นจระเข้ หรือมีพ่อแม่เป็นจระเข้แต่ตนเองเป็นมนุษย์ พบในนิทาน ๔ เรื่อง ได้แก่ นิทานคำกลอนเรื่องนางแดงอ่อน นางแดงอ่อน เป็นธิดาของจระเข้ที่มีร่างกายเป็นมนุษย์ นิทานเรื่องนางแดงอ่อน นางแดงอ่อน เป็นธิดาของจระเข้ที่มีร่างกายเป็นมนุษย์ และ ยนต์ชัย เป็นโอรสของ เจ้ามหาวงศ์ กับ นางแดงอ่อน จึงเป็นครึ่งมนุษย์ครึ่งจระเข้ และ นิทานคำกลอนเรื่องไกรทอง ของนายบุษย์ ไกรวงศ์ และ ไกรเวช เป็นลูกของนางจระเข้ วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ กับมนุษย์ คือ ไกรทอง ไกรวงศ์ และ ไกรเวช จึงเป็นครึ่งมนุษย์ครึ่งจระเข้ ส่วนตัวละครจระเข้ที่เป็นครึ่งจระเข้ครึ่งปลา พบเพียงเรื่องเดียว คือ ชาลวันคำกาพย์ นางจระเข้ปลา เมียของ ท้าวโคจร เป็นครึ่งจระเข้ครึ่งปลาที่ไข่ออกมาเป็น ชาลวัน

ตัวละครจระเข้ที่มีกำเนิดเป็นมนุษย์แล้วเกิดใหม่เป็นจระเข้ มีสาเหตุแตกต่างกันตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น พบ ๓ เรื่อง นิทานภาคกลางกล่าวถึงมนุษย์ที่เกิดใหม่เป็นจระเข้เพราะเวรกรรม ปรากฏใน ตำนานดาวจระเข้ และ ธงจระเข้ ส่วนวันที่ ๓ เศรษฐีผู้หนึ่งขี้เหนียวไม่ยอมทำบุญสุนทาน ทั้งยังหวงทรัพย์สมบัติจึงนำไปฝังไว้และนั่งเฝ้าจนตาย ด้วยเวรกรรมทำให้ไปเกิดเป็นจระเข้เฝ้าสมบัติอย่างทุกข์ทรมาน ส่วนนิทานภาคใต้กล่าวว่า มนุษย์ที่เกิดใหม่เป็นจระเข้จะสุขสบาย คือ เรื่อง ตำนานโตะนายมน โตะนายมน เป็นผู้มีความรู้ทางไสยศาสตร์และมีวิชาอาคม เมื่อตายไปได้เข้าฝันชาวบ้านว่าตนได้ไปเกิดเป็นจระเข้ชาวอยู่ในทะเลลึกอย่างสุขสบาย

นอกจากนี้ยังมีตัวละครจระเข้ที่มีกำเนิดเป็นมนุษย์แต่แปลงกายเป็นจระเข้ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากเพื่อแสดงคาถาอาคม เพื่อทำร้ายผู้อื่น หรือเพื่อช่วยให้ผู้อื่นข้ามแม่น้ำ ปรากฏในนิทาน ๖ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่แปลงกายเพื่อแสดงคาถาอาคมปรากฏในเรื่อง สังขวิฑฒนะ มานพหนุ่มเจ็ดคนแปลงกายเป็นจระเข้เพื่อโอ้อวดวิชาที่ได้เรียนมาต่อหน้า สังขวิฑฒนะ ตำนานจระเข้เผือกหรือตำนานจระเข้เจ้าพ่อชุมแสง และ ตำนานบ่อหกบาตร ชีปะขาว ทดลองวิชากลายเป็นจระเข้เผือก แต่กลายเป็นกลับไม่ได้ ส่วน ตำนานบึงพระอาจารย์ พระอาจารย์ลองวิชากลายเป็นจระเข้แล้วกลายเป็นกลับไม่ได้เช่นเดียวกัน ใน ตำนานหลวงปู่ศุข หลวงปู่ศุข แสดงวิชาไสยศาสตร์เสกทหารเรือให้กลายเป็นจระเข้ใหญ่ จากนั้นก็รดน้ำมนต์ให้กลายเป็นทหารเรือดังเดิม และ ตำนานดาวฤกษ์อาศวีณี บุตรเศรษฐีตกยากใช้วิชาแปลงกายที่ได้เรียนมาหาเงินในทางที่ผิด อาจารย์ของตนจึงแปลงกายเป็นสัตว์ต่างๆไล่ส่งสอน บุตร

เศรษฐีก็แปลงกายเป็นสัตว์ต่างๆหลบหนี หนึ่งในนั้น คือ การแปลงกายเป็นจระเข้หลบหนี อาจารย์

ตัวละครจระเข้ที่มีกำเนิดเป็นมนุษย์แต่แปลงกายเป็นจระเข้เพื่อทำร้ายผู้อื่นพบ ๔ เรื่อง ได้แก่ เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน และ ตำนานตำบลจระเข้ร้อง เกรซवादแปลงกายเป็นจระเข้ใหญ่อาละวาดกัดกินผู้คนเพื่อหวังแก้แค้น พลายชุมพล ตำนานเจ้ากงจีนหรือตำนานเมืองลพบุรี คู่รักของนางนงปะจันทร์ แปลงกายเป็นจระเข้ใหญ่เพื่อทำลายเรือสำเภของ เจ้ากงจีน ที่มาสู่ขอ นางนงปะจันทร์ และ ตำนานจระเข้ห้าตำ (โต๊ะลาดูดาดง) ชายชรา โต๊ะลาดูดาดง กลายร่างเป็นจระเข้ใหญ่คลานลงน้ำเพื่อต่อสู้กับ จระเข้โต๊ะลาดูดาดง เมื่อพ่ายแพ้ก็กลายร่างเป็นชายชราดังเดิม

ตัวละครจระเข้ที่มีกำเนิดเป็นมนุษย์แปลงกายเป็นจระเข้เพื่อช่วยให้ผู้อื่นข้ามแม่น้ำ ถือว่าเป็นเจตนาดีที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น พบ ๒ เรื่อง คือ ตำนานวังตาเพชรตาเพชร แปลงกายเป็นจระเข้ขวางคลองเพื่อให้ภรรยาเดินข้ามแม่น้ำ แต่แปลงร่างกลับไม่ได้ และ ไร่ด่างเกยไชย ส่วนวันที่ ๒ วิเชียร เด็กวัดพาลูกสาวม้คนายกวัดหนีตามกัน เมื่อถึงแม่น้ำเกยไชยก็ร้ายคาถากลายร่างเป็นจระเข้ใหญ่ให้เมียเดินข้ามแม่น้ำ แต่ขันท้ำมนต์หกจึงกลายร่างกลับเป็นคนไม่ได้

นอกจากนี้ยังมีตัวละครจระเข้ที่มีกำเนิดเป็นอมมนุษย์แต่แปลงกายเป็นจระเข้ ได้แก่ ผีเงือก ผีเสื้อยักษ์ และพระยานาค พบในนิทาน ๓ เรื่อง ผีเงือกที่แปลงกายเป็นจระเข้ปรากฏใน คำวขอเรื่องเจ้าสุวัตร นางสมุททชา เป็นผีเงือกที่แปลงกายเป็นจระเข้แล้วถูกพรานฆ่าตาย เจ้าสุวัตร ได้ช่วยชุบชีวิตและได้นางเป็นชานา ผีเสื้อยักษ์ที่แปลงกายเป็นจระเข้ปรากฏใน ไร่ด่างเกยไชย นางผีเสื้อยักษ์ ผู้เป็นอารักษ์เมืองหริภุญชัยแปลงกายเป็นจระเข้ใหญ่เข้าสังหาร พระเสื้อเมือง ของเมืองละโว้ที่เข้ามาเพื่อหวังทำร้าย ไร่ด่าง ของเมืองหริภุญชัย และพระยานาคที่แปลงกายเป็นจระเข้ปรากฏใน ตำนานดาวฤกษ์จิตตะ พระยานาคแปลงกายเป็นจระเข้คาบพระราชธิดาองค์หนึ่งลงไปกินในน้ำ

๓. อานาจิพิเศษ

ตัวละครจระเข้ที่มีความสามารถพิเศษเหนือจระเข้ในธรรมชาติจะมีความศักดิ์สิทธิ์ แปลงกายได้ มีเวทมนตร์คาถา สมพาสกับมนุษย์ได้ และคายทองออกจากท้องได้

(๑) มีความศักดิ์สิทธิ์

ตัวละครจระเข้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์จะเป็นจระเข้เจ้าพ่อหรือจระเข้ศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดินแดน หรือเป็นจระเข้คุ้มครองบุคคลหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นจระเข้ติดตามบุคคลศักดิ์สิทธิ์ พบในนิทาน ๒๒ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่เป็นจระเข้ศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง

ดินแดน จะเป็นหัวหน้าหรือจำฝูงคอยปกครองเหล่าจระเข้บริวารที่อาศัยในดินแดนของตน
ปรากฏใน ชาลวันคำภายย์ ท้าวสำไพ ท้าวโคจร และ ท้าวภักข์ เป็นหัวหน้าจระเข้ปกครอง
จระเข้ในเขตน่านน้ำของตน นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไกรทอง ท้าวรำไพ ท้าวโคจร ท้าวแสนดา
พญาพันวัง และ พระยาชาลวัน เป็นจระเข้ที่มีอำนาจในการปกครองจระเข้ในเขตของตน บท
ละครเสภาเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ชาลวัน ท้าวรำไพ และ
ต่างเกยไชย เป็นจระเข้ที่มีอำนาจปกครองจระเข้ตัวอื่น นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนาย
บุษย์ ท้าวโคจร ชาลวัน ท้าวพันดา ท้าวพันวัง และ ไร่ต่างเกยไชย เป็นจระเข้ที่มีฐานะเป็น
พระราชอาปกรองจระเข้บริวารในเขตของตน ตำนานพญาอดน้ำ แม่ศรีขวัญทอง แม่ศรีขวัญ
ทอง และ พญาท่าข้าม เป็นนางพญาจระเข้และพญาจระเข้ที่มีอำนาจเหนือจระเข้อื่น ตำนาน
แหลมวัง จระเข้มีอำนาจปกครองดินแดนที่ตนอาศัยอยู่ทั้งในวังและลำคลอง ทำให้ผู้คนไม่
สามารถเข้าใกล้สถานที่เหล่านี้ได้ นอกจากนี้ยังมีตัวละครจระเข้อีกส่วนหนึ่งที่เป็นจระเข้เจ้าพ่อ
คุ้มครองสถานที่และมนุษย์ ปรากฏใน ตำนานจระเข้เจ้าพ่อแก้วเขียว ตำนานเจ้าพ่อ
องครักษ์ ตำนานเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า ตำนานจระเข้เจ้าพ่อเทพารักษ์ ตำนานโตะหินขวาง
ตำนานทวดคลองนางเรียม ตำนานพญาอดน้ำ แม่ศรีขวัญทอง และ ตำนานจระเข้หน้าดำ
(โตะลาดูดาดง) ตัวละครจระเข้เหล่านี้จะคอยคุ้มครองผู้คนและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นที่อยู่ของ
มนุษย์และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้รอดพ้นจากอันตรายและไม่มีผู้ใดรบกวน ถือเป็นฐานะที่ต่างไป
จากจระเข้ในธรรมชาติ

ตัวละครจระเข้ที่คุ้มครองบุคคลหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ส่งผลให้
ตนมีความศักดิ์สิทธิ์ด้วย ปรากฏใน ตำนานเมืองกุมภวาปี จระเข้คุ้มครองมิให้ใครลบหลู่
วิญญาณพระยาขอมและท้าวผาแดง เรื่อง ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง จระเข้อาศัยอยู่ใน
สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอารักษ์คุ้มครอง และ ตำนานถ้ำน้ำบึง จระเข้อาศัยอยู่ในถ้ำจระเข้ที่เป็นถ้ำ
อาถรรพ์มากไม่มีใครกล้าเข้าใกล้ เมื่อต้องการเห็นจระเข้ต้องเป่าใบไม้ จระเข้ก็จะออกมาที่ละตัว
เมื่อหยุดเป่าใบไม้จระเข้ก็จะค่อยๆ หายไปเองทีละตัวจนหมด

ตัวละครจระเข้ที่คอยติดตามเป็นบริวารเจ้าพ่อหรือเจ้าแม่ส่งผล
ให้ตนเป็นจระเข้ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่เรื่อง ตำนานจระเข้เผือกหรือตำนานจระเข้เจ้าพ่อชุมแสง
เจ้าพ่อชุมแสง มีจระเข้เป็นบริวารว่ายน้ำไปมาอยู่แถวศาลเจ้าพ่อชุมแสง ตำนานจระเข้เจ้าแม่
เอี้ยง เจ้าแม่เอี้ยง มีลูกศิษย์เป็นจระเข้ เมื่อมีงานไหว้เจ้าแม่ทุกปีจระเข้จะติดตามเจ้าแม่และเข้า
สิงผู้หญิงคนหนึ่งเป็นประจำ และ ตำนานจระเข้หลวงพ่อเพชร หลวงพ่อเพชร มีลูกศิษย์เป็น
จระเข้ที่อาศัยอยู่ในถ้ำขนาดใหญ่ในแม่น้ำเจ้าพระยาใต้วิหารหลวงพ่อ แต่ไม่เคยทำอันตรายผู้ใด
หรือจระเข้ที่เป็นพาหนะของเจ้าพ่อพบใน ตำนานจระเข้เจ้าพ่อจ้อย จระเข้เป็นพาหนะของ เจ้า

พ่อจ๋วย และจระเข้จะขึ้นมาบริเวณศาลในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ตำนานจระเข้เจ้าพ่อหนุ่ม เจ้าพ่อหนุ่ม มีจระเข้เป็นพาหนะ จะคอยรอรับเจ้าพ่อที่ทำน้ำเมื่อมีการรำเจ้า

(๒) แปลงกายได้

ตัวละครจระเข้ที่สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์และใช้ชีวิตเฉกเช่นมนุษย์ทั่วไปมี ๖ เรื่อง มักปรากฏในนิทานเรื่องไกรทองสำนวนต่างๆและนิทานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องไกรทอง ตัวละครจระเข้ที่สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์อันเนื่องมาจากอำนาจของแก้ววิเศษ ได้แก่ ท้าวสำไฟ หรือ ท้าวรำไฟ ท้าวโคจร ชาลวัน วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ ใน ชาลวันคำกาพย์ นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไกรทอง บทละครเสภาเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ นอกจากนี้ยังมี ไกรวงศ์ และ ไกรเวช ใน นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ แปลงกายเป็นมนุษย์ได้เนื่องจากคาถาอาคมที่ได้รำเรียนมา ท้าวโคจร ใน ตำนานท้าวพันตา พญาพันวัง จระเข้เมืองเหนือที่แปลงกายเป็นมนุษย์เพื่อลงไปปราบจระเข้เมืองใต้เมื่อถึงที่หมายก็แปลงกายกลับเป็นจระเข้ใหญ่ดังเดิม และ ตำนานพญายอดน้ำ แม่ศรีขวัญทอง แม่ศรีขวัญทอง นางพญาจระเข้ สามารถแปลงร่างเป็นมนุษย์ได้ จนเลื่องลือกันว่านางเป็นคนสวย มีหนุ่มมหาหมายปองมากมาย หนึ่งในนั้นคือ พญาท่าข้าม จระเข้ที่สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้เช่นเดียวกัน

(๓) มีเวทมนตร์คาถา

ตัวละครจระเข้ที่มีอำนาจเวทมนตร์คาถา จะใช้เวทมนตร์คาถาในกรณีต่างๆ พบในนิทาน ๓ เรื่อง ได้แก่ การสาปมนุษย์ให้เป็นจระเข้ พบใน กาพย์เรื่องนางแดงอ่อน พญากุมภี ไกรธเค้นที่ถูก นางสุวรรณแดงอ่อน รินน้ำหม้อข้าวรดจนตาย จึงสาปให้พระศุศดา กลายเป็นจระเข้ทอง การเสกคาถาให้ผู้หญิงอมดกเป็นภรรยาของตน ใน นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไกรทอง และ นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ พระยาชาลวัน ใช้เวทมนตร์คาถาเป่าให้ นางตะเกาทอง งวยงงหลงไหลจนยอมดกเป็นภรรยาของตนในถ้าได้น้ำ ส่วน ไกรวงศ์ และ ไกรเวช ก็สามารถใช้วิชาที่ได้รำเรียนมาร่ายมนตร์ให้คนหลับ และสะเดาะกลอนเข้าไปลักพาตัวบิดา คือ ไกรทอง กลับไปถ้าได้น้ำได้

(๔) สมพาสกับมนุษย์ได้

ตัวละครจระเข้ที่สมพาสกับมนุษย์เป็นการสมพาสที่ผิดไปจากธรรมชาติ มี ๖ เรื่อง พบในนิทานเรื่องไกรทอง สำนวนต่างๆ ตัวละครจระเข้ที่สมพาสกับมนุษย์

คือ ชาลวัน ที่สมพาสกับ นางตะเกาทอง และ วิมาลา ที่สมพาสกับ ไกรทอง พบใน ชาลวันคำ
 ภาพย์ นิทานตอนต้นและบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
 หล้านภาลัยเรื่องไกรทอง บทละครเสภาเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิป
 ประพันธ์พงศ์ ส่วน นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ มี เลื่อมไลวรรณ สมพาสกับ
 ไกรทอง เพิ่มอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีเรื่อง นางแดงอ่อน นางแดงอ่อน จระเข้ที่มีรูปร่างเป็น
 มนุษย์สมพาสกับ ท้าวมหาวงศ์ ที่เป็นมนุษย์

(๕) คายทองออกจากท้องได้

ตัวละครจระเข้ที่คายทองออกมาพบเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง
 บัณฑิตหิระ ระหว่างทางที่ บัณฑิตหิระ เดินทางกลับปอเนาะ ได้ตอบคำถามที่จระเข้เคยฝากไป
 ตามกับพระเจ้า จากนั้นจระเข้ก็คายทองออกมาให้สองถุง

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ คือ ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะแตกต่างไปจาก
 จระเข้ตามธรรมชาติ ซึ่งผู้วิจัยพบลักษณะของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่
 แตกต่างไปจากจระเข้ในธรรมชาติ ๓ ประการ ได้แก่ รูปร่างหน้าตา กำเนิด และอำนาจวิเศษ
 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติมักปรากฏในนิทานมหัศจรรย์
 นิทานชีวิต และนิทานประจำถิ่น ซึ่งเป็นนิทานที่มุ่งเสนออิทธิฤทธิ์หรือความศักดิ์สิทธิ์ของตัว
 ละครจระเข้ ทำให้ตัวละครจระเข้มักมีลักษณะเหนือธรรมชาติ

ข. ลักษณะนิสัย

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติมีลักษณะนิสัยหลากหลาย ได้แก่
 ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซื่อสัตย์ จงรักภักดี กตัญญู ฉลาด กล้าหาญ ยึดมั่นในศีลธรรม ชอบ
 ช่วยเหลือ มีความรับผิดชอบ ดุร้าย เนรคุณ โง่ ชอบโอ้อวด ผูกพยาบาท เกรง ตะกละ ประพฤติ
 ผิดในกาม และหึงหวง ผู้วิจัยแบ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ดีและลักษณะนิสัยที่ร้าย

๑. ลักษณะนิสัยที่ดี

ลักษณะนิสัยที่ดีของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ แบ่งได้
 เป็น ๔ ประการ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ กล้าหาญ ชอบช่วยเหลือ ยึดมั่นในศีลธรรม ซื่อสัตย์
 ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จงรักภักดี กตัญญู และฉลาด

(๑) มีความรับผิดชอบ

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีความรับผิดชอบจะรักและปกป้องอาณาเขตหรือที่อยู่อาศัยของตน รวมทั้งทรัพย์สินสมบัติในบริเวณนั้น มิให้ผู้ใดเข้ามาทำลายหรือแย่งชิงได้ พบทั้งสิ้น ๑๗ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่มีความรับผิดชอบต่อสถานที่ที่ตนอาศัยอยู่จึงเฝ้ารักษาไว้เป็นอย่างดี มีทั้งทะเล แม่น้ำ คลอง บ่อน้ำ บึง กุด วังน้ำวน และถ้ำ

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาทะเลที่ตนอาศัยอยู่ ปรากฏอยู่ในตำนานโตะนายมน จระเข้ขาวที่เคยเป็นคนชื่อ นายมน อาศัยอยู่ในทะเลลึก กลุ่มคนที่นับถือ นายมนสร้างศาลเพียงตาขึ้น

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาแม่น้ำซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าที่ตนอาศัยอยู่ ได้แก่ จระเข้เจ้า ใน ตำนานจระเข้เจ้าพ่อเก้าเลี้ยว ที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำบริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อเก้าเลี้ยว ตำนานเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า ที่อาศัยอยู่หน้าวัดศาลเจ้าในแม่น้ำเจ้าพระยา และจระเข้เผือก ใน ตำนานจระเข้เผือกหรือตำนานจระเข้เจ้าพ่อชุมแสง ที่อาศัยในคลองบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ชุมแสง

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาลำคลองที่ตนอาศัยอยู่ และยังคงอาจช่วยชีวิตคนที่ตกน้ำด้วย ปรากฏใน ตำนานวังตาเพชร จระเข้ตาเพชร ขุดวังอยู่ที่คลองฝั่งตรงข้ามบ้านของคนทะเลลูมาที่ตลาดคอวัง ตำนานทวดคลองนางเรียม จระเข้ศักดิ์สิทธิ์ที่มีดวงวิญญาณของ ทวดนางเรียม อยู่ สถิตเฝ้าคลองนางเรียมอยู่ตลอด ตำนานโตะหินขวาง จระเข้เจ้าเฝ้าลำคลองและมักช่วยคนตกน้ำอยู่เสมอก่อนที่จะถูกจระเข้ตัวอื่นจับไปกิน และใน ตำนานแหลมวัง จระเข้ใหญ่ปกครองลำคลองบริเวณบ้านแหลมวัง ไม่ให้มีผู้ใดเข้าไปได้

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาบ่อน้ำใหญ่ด้วยความรักพบใน ตำนานบ่อหกบาตร จระเข้เผือกว่ายวนอยู่ในบ่อน้ำใหญ่

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาบึงน้ำ คือ ตำนานบึงพระอาจารย์ ซึ่งจระเข้อาศัยอยู่ในบึงน้ำ

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษากุด คือ ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง ในอดีตจระเข้จำนวนมากอาศัยอยู่ที่กุดเชียงโสม ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีอารักษ์คุ้มครอง ทำให้ไม่มีใครกล้ามากล้ำกราย

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาวังน้ำวน ได้แก่ ตำนานจระเข้เจ้าพ่อเทพารักษ์ จระเข้เจ้าอาศัยอยู่ในวังน้ำวน และ ตำนานศาลเจ้าพ่อองครักษ์ จระเข้เจ้าพ่ออยู่ในวังน้ำบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อองครักษ์

ตัวละครจระเข้ที่เฝ้ารักษาถ้ำ คือ ตำนานถ้ำน้ำบึง จระเข้อาศัยอยู่ในถ้ำจระเข้ซึ่งเป็นถ้ำอาถรรพ์

ส่วนตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่มีความ
รับผิดชอบคอยรักษาสิ่งของต่างๆในบริเวณที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งมีทั้งวัตถุโบราณ สิ่งของเครื่องใช้
และทรัพย์สินสมบัติ

ตัวละครจะเข้ที่คอยเฝ้ารักษาวัตถุโบราณ ปรากฏใน **ตำนาน
จะเข้หลวงพ่อเพชร** ตัวละครจะเข้จะเฝ้ารักษาวัตถุโบราณในแม่น้ำเจ้าพระยาไว้มิให้ใครขโมย
ไปได้

ตัวละครจะเข้ที่ปกป้องสิ่งของเครื่องใช้มิให้ใครลักขโมยไป
ปรากฏใน **ตำนานเกาะมัดโพน** ตัวละครจะเข้จะรักษาสิ่งของต่างๆภายในถ้ำมิให้ใครยืม
เพราะมีผู้ยืมไปแล้วไม่คืน จึงปิดปากถ้ำเสีย

ตัวละครจะเข้ที่เฝ้ารักษาทรัพย์สินสมบัติ ปรากฏใน **ตำนาน
ดาวจะเข้** ตัวละครจะเข้ที่เคยเป็นมนุษย์จะวนเวียนเฝ้าทรัพย์สินสมบัติของตนเองในบริเวณที่ตน
ฝังไว้

(๒) กล้าหาญ

ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่มีความกล้าหาญ
แบ่งได้เป็นออกไปต่อสู้อกับศัตรู และปราบพวกอันทพาล พบในนิทาน ๘ เรื่อง

ตัวละครจะเข้ที่ออกไปต่อสู้อกับศัตรู ปรากฏใน **ภาพย์เรื่อง
ศิลป์ศาสตร์ พญากุมภี** เป็นจะเข้ที่เลี้ยงที่มีความกล้าหาญในการสู้รบ เห็นได้จากตอนที่จะเข้
ใหญ่เข้าทำร้าย **พระศิลป์ศาสตร์ พญากุมภี** ก็ได้เข้าช่วยเหลือพระศิลป์ศาสตร์จนรอดพ้นมาได้ ไก่
แก้วนครหริภุญชัย **ผีเสื้อยักษ์** แห่งเมืองหริภุญชัยในร่างจะเข้ใหญ่มีความกล้าหาญในการต่อสู้อ
กับศัตรูที่จะเข้ามาทำลายบ้านเมืองของตน **ตำนานจะเข้หลวงพ่อเพชร** **จะเข้ลูกศิษย์หลวง
พ่อเพชร** ต่อสู้อกับ **จะเข้ลูกศิษย์หลวงพ่อสิ่ง** วัดไก่อ ซึ่งเป็นวัดไทย **ตำนานจะเข้หน้าดำ** **โตะลา
ดูตาบ** มีความกล้าหาญในการสู้รบ โดยแปลงกายเป็นจะเข้แล้วลงไปต่อสู้อกับ **จะเข้โตะลาดูตา
ดง** เมื่อแพ้ก็บอกให้ผู้คนเคารพและห้ามลบหลู่ **จะเข้โตะลาดูตาบ** และ **ตำนานพญายอดน้ำ
แม่ศรีขวัญทอง พญาท่าข้าม** เป็นพญาจะเข้ที่มีความกล้าหาญในการสู้รบ โดยต่อสู้อกับ **พญา
ยอดน้ำ** ที่เป็นงูใหญ่ จนบริเวณนั้นเป็นสี่เสียด

ตัวละครจะเข้ที่ปราบพวกอันทพาล ปรากฏใน **ชาลวันคำ
ภาพย์ ท้าวโคจร** เป็นจะเข้ที่มีความกล้าหาญ เมื่อทราบข่าวว่า **ท้าวภักดิ์** และน้องชาย
อาละวาดก่อกินคนก็คิดจะปราบ และต่อสู้อกับจะเข้ทั้งสองจนตายทั้งสามตัว และ **นิทานคำ
กลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์** และ **ตำนานท้าวพันตา พญาพันวัง ท้าวโคจร** ออกปราบ
ท้าวพันตา และ ท้าวพันวัง ที่อาละวาดก่อกินผู้คนได้สำเร็จ

(๓) ชอบช่วยเหลือ

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น อาจเป็นการช่วยพาช้ำแม่ น้ำ ช่วยคนตกน้ำ ช่วยให้ที่อยู่แก่ผู้ที่ถูกเนรเทศ ให้สิ่งของมีค่า หรือ ช่วยคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัย มี ๗ เรื่อง

ตัวละครจระเข้ที่ช่วยพามนุษย์ข้ามแม่น้ำพบใน บัณฑิตหิระ จระเข้พา บัณฑิตหิระ ข้ามแม่น้ำและเมื่อ บัณฑิตหิระ กลับมาอีกครั้ง ก็คายทองออกมาจากปากให้ บัณฑิตหิระนำไปสู่ขอหญิงที่รักอีกด้วย

ตัวละครจระเข้ที่ช่วยคนตกน้ำ ปรากฏใน ตำนานโตะหินขวาง จระเข้เจ้าจะช่วยชาวบ้านที่ตกน้ำเสมอ เพื่อไม่ให้ถูกจระเข้ตัวอื่นจับไปกิน และยังช่วยชายผู้หนึ่ง หาปลาเพื่อนำเงินไปแต่งงานอีกด้วย

ตัวละครจระเข้ที่ช่วยให้ที่อยู่แก่ผู้ที่ถูกเนรเทศ คือ พระศุคดา ใน ภาพยนตร์เรื่องนางแดงอ่อน ช่วยเหลือและดูแล นางแดงอ่อน หลังจากถูกเนรเทศออกมานอก เมือง

ตัวละครจระเข้ที่ให้สิ่งของมีค่า พบใน ตำนานจระเข้ น้ำดำ จระเข้โตะลาตุตบา มอบสิ่งของมีค่า คือ ทองและเงินให้แก่เด็กเลี้ยงควายที่มีจิตใจดีและ รับผิดชอบต่อหน้าที่

ตัวละครจระเข้ที่ช่วยคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัย ได้แก่ เรื่อง ตำนานทวดคลองนางเรียม จระเข้ใหญ่หรือ ทวดนางเรียม ช่วยคุ้มครองชาวเรือที่กราบไหว้ สักการะให้เดินทางได้อย่างปลอดภัย ตำนานศาลเจ้าพ่อองค์รักษ์ จระเข้เจ้าพ่อจะคอย คุ้มครองผู้ทำพิธีเช่นไหว้ด้วยมะพร้าวอ่อนที่ศาลเจ้าพ่อองค์รักษ์ก่อนที่จะนำเรือผ่านวังน้ำวน และ ตำนานพญายอดน้ำ แม่ศรีขวัญทอง นางพญาจระเข้ แม่ศรีขวัญทอง จะคุ้มครองชาวเรือ แพที่มาบนบานศาลกล่าวขอความช่วยเหลือจากศาลของตนก่อนนำเรือผ่านไปมา

(๔) ยึดมั่นในศีลธรรม

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่ยึดมั่นในศีลธรรม เป็นตัวละครจระเข้ที่รักษาศีล คือ ไม่กินเนื้อสัตว์ ไม่ผิดประเวณี และไม่ช่วยเหลือผู้ที่ประพฤติตัว ผิดศีลธรรม ตัวละครจระเข้ประเภทนี้พบในนิทานชุดชาลวัน-ไกรทองเท่านั้น และเป็นตัวละครตัว เดียวกัน คือ ท้าวรำไพ หรือ ท้าวลำไพ ในนิทานหลายเรื่อง ท้าวรำไพ เป็นพญาจระเข้ผู้ตั้งมั่นใน ธรรมและรักษาศีลอยู่เสมอ จึงไม่ช่วยเหลือ ชาลวัน ที่ถูก ไกรทอง ทำร้าย เนื่องจาก ชาลวัน ไม่ ยอมรักษาศีลและลักนางมนุษย์มาเป็นภรรยา พบในนิทานเรื่อง ชาลวันคำกาพย์ นิทาน ตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เรื่องไกรทอง บทละครเสภาเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์
นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ และ ตำนานชาละวัน ส่วนที่ ๒

(๕) ชื่อสัตย์

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่มีความซื่อสัตย์จะเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามี พบ ๔ เรื่อง ได้แก่เรื่อง เจ้าสุวัตรนางบัวคำ นางสมุททชา ผีเงือกที่แปลงกายเป็นจระเข้ ภรรยาของ เจ้าสุวัตร มีความซื่อสัตย์ต่อสามีเป็นอย่างมาก เมื่อต้องพลัดพรากจากกันก็ยังรักใคร่สามีแต่เพียงผู้เดียวและไม่คิดมีสามีใหม่ นางจระเข้ปลา ใน ชาลวันคำภาพย์ ออกติดตามหาสามี คือ ท้าวโคจร และ นางแดงอ่อน ใน นิทานคำกลอนเรื่องนางแดงอ่อน และ นางแดงอ่อน รักและซื่อสัตย์ต่อ ท้าวมหาวงศ์ แต่เพียงผู้เดียว

(๖) ศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีทั้งตัวละครจระเข้ที่แสดงพระธรรมได้อย่างซาบซึ้ง และตัวละครจระเข้ที่ต้องการทำบุญแต่มีอุปสรรคด้านชาติกำเนิด พบ ๓ เรื่อง

ตัวละครจระเข้ที่สามารถแสดงพระธรรมได้อย่างซาบซึ้งปรากฏใน ภาพยนตร์เรื่องนางแดงอ่อน พระศุศดา จระเข้พี่ชายของนางแดงอ่อน แสดงธรรมต่อหน้าพระอินทร์ เทวดานางฟ้า และมนุษย์ได้อย่างซาบซึ้ง ส่งผลให้พระอินทร์เนรมิตฝนท่าแก้วให้ตกลงมาหลังสดับพระธรรมจบ ทำให้ จระเข้พระศุศดา กลายร่างเป็นมนุษย์ดังเดิม

ส่วนตัวละครจระเข้ที่ต้องการทำบุญแต่มีอุปสรรคด้านชาติกำเนิด จะเป็นตัวละครจระเข้ที่เคยเป็นคณกสมบัติและไม่ยอมทำบุญมาก่อน เมื่ออยากทำบุญขอใช้กรรมกลับเป็นสัตว์เดรัจฉานไม่สามารถเข้าวัดได้ จึงขอร่วมทำบุญด้วยวิธีอื่นแทน ปรากฏใน ตำนานดาวจระเข้ และ ธงจระเข้ ส่วนที่ ๓ ตัวละครจระเข้ทั้งสองเรื่องขอให้ตนได้มีส่วนร่วมในการทำบุญทอดกฐิน จึงขอให้มีรูปตนติดที่ธงหน้าวัด

(๗) จงรักภักดี

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่มีความจงรักภักดีต่อเจ้านายจะคุ้มครองเจ้านายเมื่อมีภัย และเป็นพาหนะให้เจ้านาย ปรากฏในนิทาน ๓ เรื่อง

ตัวละครจระเข้ที่คุ้มครองเจ้านายเมื่อมีภัย จะต่อสู้กับศัตรูจนสุดความสามารถเพื่อปกป้องชีวิตเจ้านาย ปรากฏใน ภาพยนตร์เรื่องศิลปะศาสตร์ พญากุมภี มีความจงรักภักดีต่อ พระศิลปะศาสตร์ มาก เห็นได้จากเมื่อมีภัยอันตรายครั้งใด พญากุมภี ก็จะคุ้มครองพระศิลปะศาสตร์ จนสุดความสามารถทุกครั้ง

ตัวละครจระเข้ที่เป็นพาหนะให้เจ้านาย ปรากฏใน ตำนาน จระเข้เจ้าพ่อหนุ่ม และ ตำนานจระเข้เจ้าพ่อจ้อย จระเข้มีความจงรักภักดีต่อ เจ้าพ่อหนุ่ม และ เจ้าพ่อจ้อย จึงยอมเป็นพาหนะของเจ้าพ่อ นอกจากนี้เมื่อมีการรำเจ้าจระเข้ก็จะมารอรับ เจ้าพ่อหนุ่ม อยู่ที่ท่าน้ำ

(๘) กตัญญู

ตัวละครจระเข้ที่มีความกตัญญูพบ ๒ เรื่อง ตัวละครจระเข้ที่เลี้ยงดูบิดามารดาที่ส่งเสียให้ตนศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จ คือ บุตรเศรษฐีที่แปลงกายเป็นจระเข้ใน ตำนานดาวฤกษ์อาศวีนิ และตัวละครจระเข้ที่เป็นพาหนะพาเจ้าของไปตามเมืองต่างๆ คือ จระเข้ของตากงเพชร ใน ตำนานเกาะจระเข้

(๙) ฉลาด

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่ฉลาด เป็นตัวละครที่มีไหวพริบปฏิภาณในการเอาตัวรอดและต่อสู้กับศัตรู ซึ่งปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ ภาพยนตร์เรื่องศิลปะศาสตร์ พญาकुุมภี จระเข้ที่เลี้ยงของ พระศิลปะศาสตร์ ใช้ความเฉลียวฉลาดช่วยเหลือพระศิลปะศาสตร์ให้รอดพ้นจากการถูกจระเข้ใหญ่อันธพาลทำร้าย โดยการกลืน พระศิลปะศาสตร์เข้าไปในท้อง และต่อสู้กับจระเข้ใหญ่จนชนะ

ผู้วิจัยพบว่าตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติมีลักษณะนิสัยที่ดี ๙ ประการ ได้แก่ มีความรับผิดชอบ กล้าหาญ ชอบช่วยเหลือ ยึดมั่นในศีลธรรม ซื่อสัตย์ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จงรักภักดี กตัญญู และฉลาด ซึ่งส่วนใหญ่ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะนิสัยที่ดีมักเป็นตัวละครจระเข้ที่เป็นจระเข้เจ้าหรือจระเข้ศักดิ์สิทธิ์

๒. ลักษณะนิสัยที่ร้าย

ลักษณะนิสัยที่ร้ายของตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติแบ่งได้เป็น ๙ ประการ ได้แก่ ดุร้าย เกเร หึงหวง ประพฤติผิดในกาม ผูกพยาบาท เนรคุณ ชอบโอ้อวด ตะกละ และโง่

(๑) ดุร้าย

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีลักษณะนิสัยดุร้ายจะแสดงความดุร้ายใน ๒ ลักษณะ คือ การอาละวาดกัดกินหรือทำร้ายผู้คน และการทำลายพาหนะ พบทั้งสิ้น ๑๔ เรื่อง

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะนิสัยดุร้ายมักแสดงออกด้วยการ
 อาละวาดกัดกินหรือทำร้ายผู้คนมากที่สุด พบในนิทานไทย ๑๓ เรื่อง ได้แก่ นางแดงอ่อน
 จระเข้พี่ชายนางแดงอ่อน สั่งให้บริวารออกอาละวาดกัดกินผู้ที่ลงน้ำ เนื่องจากโกรธที่น้องสาว
 ถูกขับไล่ออกนอกเมือง ภาพยนตร์เรื่องศิลปศาสตร์ จระเข้ใหญ่ที่ต่อสู้กับพระศิลปศาสตร์มีลักษณะ
 นิสัยดุร้าย ชาลวันคำภาพย์ ท้าวภักดิ์ กับน้องชายซึ่งอยู่แถวพระผแดงเป็นจระเข้ที่ดุร้าย
 อาละวาดกัดกินคนไปทั่ว ไก่แก้วนครหริภุญชัย นางผีเสื้อยักษ์ อารักษ์เมืองหริภุญชัยเนรมิต
 กายเป็นจระเข้ใหญ่ เข้ากัดร่างกายของสามเณรที่จะมาทำร้ายไก่แก้วจนขาดใจตาย เสภาเรื่อง
 ขุนช้างขุนแผน และ ตำนานตำบลจระเข้ร้อง เกรซवाद แปลงกายเป็นจระเข้แล้วก็ออก
 อาละวาดกัดกินผู้คนไปทั่ว นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ ท้าวพันดา และ ท้าว
 พันวัง เป็นจระเข้ที่ดุร้ายอาละวาดกัดกินผู้คนมากมาย รวมทั้ง ใ้ต่างเกษไชย ที่เทวดาส่งลงมา
 ปกครองจระเข้ฝ่ายใต้มีนิสัยดุร้ายออกอาละวาดกัดกินคนไปทั่วเช่นเดียวกัน ตำนานจระเข้ปูน
 จระเข้ที่ดุร้ายตัวหนึ่งคาบเจ้าแม่นางทองไป พระมหาพุทธศาคร จึงสาปจระเข้ให้เป็นหินอยู่ตรง
 นั้น ตำนานเมืองกุมภวาปี จระเข้จะออกมาจับคนกินหากไม่บวงสรวงวิญญานพระยาขอมและ
 ท้าวผาแดง ก่อน ตำนานท้าวพันดา พญาพันวัง ท้าวพันดา และ พญาพันวัง เป็นหัวหน้า
 จระเข้ที่ดุร้ายมาก เมื่อมีจระเข้เมืองอื่นไปหากินในถิ่นก็จะถูกหัวหน้าจระเข้และจระเข้รุมกัด ใ้
 ต่างเกษไชย ส่วนวันที่ ๒ วิเชียร แปลงร่างเป็นจระเข้แล้วกลายร่างกลับเป็นคนไม่ได้ จึงออก
 อาละวาดทำอันตรายผู้คนโดยเฉพาะผู้หญิงไปทั่ว ตำนานแหลมวัง จระเข้ที่อยู่ในแหลมวังดุร้าย
 มากและมีอำนาจปกครองล่าคลองจนผู้คนเดือดร้อนไปทั่ว ตำนานดาวฤกษ์จิตรรา พระยานาค
 แปลงกายเป็นจระเข้แล้วคาบพระราชธิดาลงไปกินในน้ำ

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะนิสัยดุร้ายอีกส่วนหนึ่งจะทำลาย
 พาหนะของศัตรู พบเพียงเรื่องเดียว คือ ตำนานเจ้ากังจันหรือตำนานเมืองลพบุรี คู่รักของ
 นางนงปะจันท์ แปลงร่างเป็นจระเข้ใหญ่เข้าทำลายเรือสำเภของศัตรู คือ เจ้ากังจัน ที่มาสู่ขอ
 นางนงปะจันท์

(๒) เกเร

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีนิสัยเกเรเป็นตัว
 ละครชุดเดียวกัน คือ ท้าวโคจร ท้าวแสนดา พญาพันวัง และชาลวัน ที่ปรากฏในนิทานชุดชาล
 วัน-ไกรทองหลายสำนวน ได้แก่ นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ใน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไกรทอง และ บทละครนอกเรื่องไกรทอง
 พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ ท้าวโคจร เป็นจระเข้ที่เกเร มีเรื่องทะเลาะวิวาท
 กับ ท้าวแสนดา และ พญาพันวัง จนตาย พระยาชาลวัน ก็มีนิสัยเกเรเช่นเดียวกัน คือ แม้จะอัม
 ทิพย์แต่ก็ยังออกไปกินคนและคาบนางมนุษย์ชื่อ ตะเภาทอง มาเป็นภรรยาอีก แต่ใน ชาลวันคำ

ภาพย์ กล่าวว่า ท้าวโคจร เป็นจระเข้ดีที่ออกไปปราบ ท้าวแสนตา พญาพันวัง จะเข้อันธพาล และใน นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ มีตัวละครที่เกรือก ๒ ตัว คือ ไกรวงศ์ และ ไกรเวช ที่ลักพาตัวบิดา คือ ไกรทอง มาไว้ในถ้ำได้น้ำ เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทแย่งชิงตัว ไกรทอง กันระหว่างจระเข้กับมนุษย์

(๓) หึงหวง

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีลักษณะนิสัยหึงหวง เป็นตัวละครจระเข้ที่เป็นเพศหญิงทั้งหมด ซึ่งปรากฏในนิทานเรื่องไกรทอง สำนวนต่างๆ ได้แก่ บทละครนอกเรื่องไกรทองสมัยอยุธยา นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไกรทอง บทละครนอกเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ บทละครเสภาเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ และ นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ นิทานเหล่านี้ปรากฏตัวละครจระเข้ที่มีนิสัยหึงหวงตัวเดียวกัน คือ นางวิมาลา และ นางเลื่อมลายวรรณเมียของ ชาลวัน ที่เมื่อทราบข่าวว่า ชาลวัน มีเมียใหม่เป็นนางมนุษย์ก็เข้ามาด่าทอและตบตี นางตะเภาทอง ด้วยความหึงหวงทันที

(๔) ประพฤติผิดในกาม

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและชอบประพฤติผิดในกาม จะไปจุดคร่าหญิงอื่นมาเป็นเมียทั้งที่มีเมียอยู่แล้ว คือ ชาลวัน ในนิทานไทยเรื่องไกรทอง สำนวนต่างๆ ได้แก่ บทละครนอกเรื่องไกรทองสมัยอยุธยา นิทานตอนต้นก่อนบทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่องไกรทอง บทละครนอกเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ บทละครเสภาเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ และ นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ ชาลวัน มีเมียจระเข้อยู่แล้วถึง ๒ ตัว คือ วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ แต่ก็ยังไปจุดคร่านางมนุษย์ คือ นางตะเภาทอง มาเป็นเมียอีก และใน ชาลวันคำภาพย์ ชาลวัน ไปคาบนางมนุษย์ คือ นางเภาทอง ลงไปเป็นเมียในถ้ำได้น้ำ ทั้งๆที่ตนมีภรรยาจระเข้ คือ วิมาลา อยู่แล้ว

(๕) ผูกพยาบาท

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีลักษณะนิสัยผูกพยาบาท มักมีสาเหตุมาจากการถูกตัวละครอื่นกลั่นแกล้งหรือทำร้ายจนบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ซึ่งพบในนิทาน ๖ เรื่อง ได้แก่ ภาพย์เรื่องนางแดงอ่อน พญากุมภี ถูก นางแดงอ่อน รินน้ำหม้อข้าวรดจนตายจึงตามล้างแค้น โดยดลให้ พระศุคดา พี่ชายของ นางแดงอ่อน กลายเป็นจระเข้

ทอง ใน นิทานคำกลอนเรื่องนางแดงอ่อน และ นางแดงอ่อน มีเนื้อเรื่องคล้ายกัน คือ นางแดงอ่อน ถูกทำวมหาวงศ์ขับไล่ออกจากเมือง เพราะมีคนใส่ร้ายว่านางลอบสมสู่กับจระเข้ จระเข้พี่ชายโกรธแค้นจึงเรียกบริวารให้ไปแกแค้นกัดกินคนที่ลงน้ำทั้งหมด ในเรื่อง เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน จระเข้เถรขวาด แค้นที่ พลายชุมพล ทำร้ายตน จึงตามมาแกแค้น ตำนานเจ้ากงจีน คู่รักของนางนงปะจันทร์ โกรธแค้นที่ เจ้ากงจีน จะมาสู่ขอ นางนงปะจันทร์ จึงแปลงกายเป็นจระเข้ ออกทำลายเรือสำเภของ เจ้ากงจีน และ ไร่ต่างเกยไชย ส่วนวันที่ วิเชียรกลายร่างเป็นจระเข้ ภรรยาของเขาทำขันน้ำมนต์หกทำให้กลายร่างเป็นคนไม่ได้ จระเข้วิเชียรจึงผูกพยาบาทอาละวาดกัดกินคนไปทั่วและยังชอบทำร้ายผู้อื่นอีกด้วย

(๖) เนรคุณ

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและเนรคุณ มีด้วยกัน ๒ ลักษณะ คือ เนรคุณผู้เลี้ยง และเนรคุณผู้ช่วยเหลือ ปรากฏในนิทาน ๔ เรื่อง

ตัวละครจระเข้ที่เนรคุณผู้เลี้ยงจะคิดกินผู้เลี้ยงเป็นอาหาร ปรากฏในเรื่อง ไภยราช จระเข้ที่ นางจันทกุมารี เลี้ยงไว้กินจุมากจึงคิดจะกินนางเป็นอาหาร และยังขู่ว่าจะทำลายปราสาทแล้วกิน พระญาอินทะ พระราชบิดาของนางแทน นางจึงต้องยอมออกไปหาจระเข้ และในเรื่อง ชาลวันคำกาพย์ ชาลวัน จระเข้ที่ส่งตายายเลี้ยงไว้กินตากับยายเป็นอาหาร แล้วออกอาละวาดกัดกินคนไปทั่ว

ตัวละครจระเข้ที่เนรคุณผู้ช่วยเหลือ เป็นตัวละครจระเข้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าพ่อให้มีความเก่งกล้าสามารถ แต่กลับไม่รู้จักรับบุญคุณ ซึ่งปรากฏในเรื่อง ตำนานท้าวพันตา พญาพันวัง และ นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ มีเนื้อเรื่องเหมือนกัน คือ เจ้าพ่อองครักษ์ ช่วยเหลือ พญาพันวัง จระเข้ในถิ่นของตน ระหว่างการต่อสู้กับท้าวโคจร แต่ พญาพันวัง บอกว่าตนเก่งเองไม่มีใครช่วย เจ้าพ่อองครักษ์ โกรธแค้นจึงไม่ช่วย พญาพันวัง อีกต่อไป ทำให้ถูก ท้าวโคจร ฆ่าตายในที่สุด

(๗) ขอบโอ้อวด

ตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีลักษณะนิสัย ขอบโอ้อวดพบเพียงเรื่องเดียว ซึ่งเป็นมนุษย์ที่แปลงกายเป็นจระเข้เพื่อโอ้อวดวิชาที่ตนได้ร่ำเรียนมา ปรากฏใน สังข์ขัทฉณะ มานพหนุ่มเจ็ดคนได้พบ สังข์ขัทฉณะ จึงโอ้อวดวิชาที่ได้เรียนมา โดยแปลงกายเป็นจระเข้ แต่ สังข์ขัทฉณะกลับแสดงอิทธิฤทธิ์ที่เหนือกว่า มานพหนุ่มทั้งเจ็ดจึงยอมเป็นบริวารติดตาม

(๘) ตะกละ

ตัวละครจะเข้ที่ตะกละจะต้องการอาหารอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ปรากฏอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง ไภยราช จะเข้ใหญ่ตะกละจึงกินอาหารอย่างไม่รู้จักพอ และ ยังคิดจะกิน นางจันทกุมารี ที่เลี้ยงตนมาตั้งแต่เล็กอีกด้วย

(๙) โง่

ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและมีลักษณะนิสัยโง่ พบเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง ไภยราช จะเข้ใหญ่คิดจะกินพระราชธิดาจึงถามแม่ว่าควรกิน พระราชธิดาที่ใด แม่นำคำจึงออกอุบายให้ไปกินที่เกาะทรายริมน้ำ จะเข้หลงกลด้วยความโง่จน ต้องตายในที่สุด

ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติมีลักษณะนิสัยที่ร้าย ๙ ประการ ได้แก่ ดุร้าย เกร หลง หวัง ประพฤติผิดในกาม ผูกพยาบาท เนรคุณ ชอบโอ้อวด ตะกละ และโง่ ซึ่งลักษณะ นิสัยที่ร้ายเหล่านี้มักก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น นำสังเกตว่าในนิทานชุดชาล วัน-ไกรทอง ตัวละครจะเข้มีลักษณะนิสัยคล้ายคลึงกัน คือ ดุร้าย เกร ประพฤติผิดในกาม เนรคุณ และหลง

จากการศึกษาลักษณะนิสัยของตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ ผู้วิจัยพบว่า ตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติจะมีลักษณะนิสัยที่ดีมากกว่าลักษณะนิสัยที่ร้าย จึงอาจ กล่าวได้ว่าเมื่อตัวละครจะเข้ถูกตัดแปลงให้มีลักษณะเหนือธรรมชาติ ก็มักจะมีพฤติกรรมหรือ ลักษณะนิสัยที่ดีแตกต่างไปจากจะเข้ตามธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นลักษณะนิสัยที่ เลียนแบบมาจากพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง

ลักษณะของตัวละครจะเข้ดังกล่าวข้างต้น (ดูตารางที่ ๒ ในภาคผนวก) แสดงให้เห็นถึง ภาพลักษณ์ของจะเข้ในนิทานไทยว่ามักเป็นสัตว์ที่ดุร้าย แต่เมื่ออยู่ในนิทานเพื่อการแสดง การ แสดงความดุร้ายจะเพิ่มมากขึ้นผ่านพฤติกรรมการประพฤติผิดในกามและการแสดงความหลง ซึ่งจะได้อภิปรายต่อไป

ตามตารางที่ ๒ ในภาคผนวกแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ตัวละครจะเข้มีลักษณะ นิสัยดุร้ายมากที่สุด และเมื่อพิจารณาธรรมชาติของจะเข้ก็พบว่าเป็นสัตว์ที่ดุร้ายและกินเนื้อทุก ชนิด ดังนั้นเมื่อมีการกล่าวถึงตัวละครจะเข้ในนิทานไทยไม่ว่าจะมีลักษณะตามธรรมชาติหรือ เหนือธรรมชาติ ผู้เล่าก็ยังคงนึกถึงความดุร้ายตามสัญชาตญาณของจะเข้ เห็นได้จากเรื่องราว ของตัวละครจะเข้ที่อาละวาดกัดกินคนและสัตว์อย่างไม่เลือกหน้าและไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี คือ

กินทั้งผู้เลี้ยงและผู้มีพระคุณ ซึ่งสื่อถึงลักษณะนิสัยที่ร้ายอื่นๆของจระเข้ด้วย เช่น เนรคุณ ผูก พยาบาท ตะกละ และเจ้าเล่ห์เพทุบาย

ภาพลักษณ์ของจระเข้ที่เป็นสัตว์ร้ายยังแฝงอยู่ในสำนวนไทยหลายสำนวน เช่น จระเข้ขวางคลอง หมายถึง กีดเกาะขวางทางหรือสถานที่^๑ จระเข้ฟาดหาง หมายถึง ใช้อำนาจเล่นงานผู้อื่นไม่เลือกหน้า หรือเที่ยวระรานผู้อื่นอยู่เรื่อย^๒ หรือ น้ำตาจระเข้ หมายถึง ความทุกข์ ความโศกเศร้าของผู้มีอำนาจที่ไม่แสดงออกมาให้ใครเห็น^๓ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ที่ร้ายของจระเข้ที่สื่อถึงการเกาะกระรานผู้อื่น การใช้อำนาจทำร้ายผู้อื่น และการเก็บความรู้สึกได้อย่างแนบเนียนอีกด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนิทานเพื่อการแสดงเรื่องไกรทอง เช่น บทละครนอกเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ ก็ปรากฏภาพลักษณ์ของจระเข้ที่ร้าย แต่แฝงอยู่ในสัญลักษณ์กักร้าวอย่างอื่นด้วยเช่นกัน คือ ประพฤติผิดในกามและขี้หึง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตัวละครจระเข้ในนิทานเพื่อการแสดง กล่าวคือ ชาลวัน ใช้ความดุร้ายคาบนางมนุษย์แต่เปลี่ยนจากการกินเหมือนกับจระเข้ในธรรมชาติ เป็นการทำลายพรหมจรรย์ของหญิงสาวแทน แสดงให้เห็นถึงคตินหาของตัวละครจระเข้เพศชาย นอกจากนี้ตัวละครเพศหญิงก็แสดงความดุร้ายผ่านลักษณะนิสัยหึงหวง เห็นได้จาก วิมาลา และ เลื่อมลายวรรณ ดบตี ด่าทอ และทะเลาะวิวาทกับ ตะเภาทอง และ ตะเภาแก้ว อันเนื่องมาจากการแย่งผู้ชาย ทั้ง ชาลวัน และ ไกรทอง จึงกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของจระเข้ที่เป็นสัตว์ร้าย เป็นภาพลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดในนิทานไทย

นอกจากนี้จากที่ได้พิจารณาประเภทของนิทานไทยและลักษณะของตัวละครจระเข้ ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของตัวละครจระเข้มีความสัมพันธ์กับประเภทของนิทานไทยและการถ่ายทอดนิทาน จึงจะได้อภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

^๑ กาญจนาคพันธุ์, สำนวนไทย (ก-ป), พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, ๒๕๑๕), หน้า ๒๔๘.

^๒ เอกรัตน อุดมพร, และสิทธิโรจน์ วงศ์วิทยาเจริญพัฒนา, ๒,๐๐๐ สำนวนไทย (กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๐

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

๓.๒ ลักษณะของตัวละครจะเข้า: ความสัมพันธ์กับประเภทของนิทานไทย

ผลจากการจำแนกลักษณะของตัวละครจะเข้าที่ปรากฏในนิทานประเภทต่างๆ ทำให้พบว่าลักษณะของตัวละครจะเข้ามีความสัมพันธ์กับประเภทของนิทาน ดังปรากฏในตารางที่ ๑ ในภาคผนวก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประเภทของนิทาน	ลักษณะของตัวละครจะเข้า (ตัว)	
	ตามธรรมชาติ	เหนือธรรมชาติ
ตำนานปรัมปรา	๓	๔
นิทานศาสนา	๕	๔
นิทานคติ	๔	๐
นิทานมหัศจรรย์	๒	๑๖
นิทานชีวิต	๑	๒๘
นิทานประจำถิ่น	๑๘	๔๐
นิทานอธิบายเหตุ	๑๐	๑
นิทานสัตว์	๑๑	๐
มุขตลกและเรื่องไม่	๔	๑

จากตารางแสดงลักษณะของตัวละครจะเข้าที่ปรากฏในนิทานไทยประเภทต่างๆสามารถสรุปได้ว่า

- ตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะตามธรรมชาติมักพบในนิทานคติ นิทานอธิบายเหตุ นิทานสัตว์ และมุขตลกและเรื่องไม่
- ตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติมักพบในนิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต และนิทานประจำถิ่น
- ตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติมักพบในตำนานปรัมปราและนิทานศาสนา

ก. เหตุที่นิทานคติ นิทานอธิบายเหตุ นิทานสัตว์ และมุขตลกและเรื่องไม่ มักพบตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะตามธรรมชาติ เนื่องจากนิทานเหล่านี้กล่าวถึงลักษณะของจะเข้าที่เป็นสัตว์จริงๆ ไม่ใช่จะเข้าในจินตนาการ

ในนิทานคติ ตัวละครจะเข้ามีทั้งความชั่วร้าย ออกตัญญู ทยศหักหลัง เจ้าเล่ห์ และลี้มตัว เนื่องจากผู้แต่งเลือกหยิบพฤติกรรมหรือสัญชาตญาณตามธรรมชาติในการเล่าเรื่องของจะเข้า

ใช้เพื่อสั่งสอนจริยธรรมให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ในนิทานอธิบายเหตุมุ่งอธิบายที่มาของรูปลักษณะ และส่วนประกอบของจระเข้ตามธรรมชาติ เช่น ลิ้นและก้อนตะปุ่มตะป่ำบนศีรษะของจระเข้ ในนิทานสัตว์มุ่งแสดงลักษณะนิสัยของจระเข้ในธรรมชาติที่ดู โง่ แต่ลึกลับเจ้าเล่ห์ ส่วนในมุขตลก และเรื่องไม้กล้าวถึงจระเข้จริงในธรรมชาติที่อาละวาดกัดกินผู้คน จนเป็นเหตุให้ตัวเอกที่ไม่มีวิชา ถูกบังคับให้ออกมาปราบ สร้างความตลกขบขันในเรื่อง

ข. การที่นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต และนิทานประจำถิ่น ปรากฏตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย ความมหัศจรรย์ พลังอำนาจ หรือความศักดิ์สิทธิ์ แม้นิทานชีวิตและนิทานประจำถิ่นจะอ้างว่าเกิดขึ้นจริงโดยมีสถานที่ยืนยัน แต่ก็มิได้มีการเล่าเรื่องแบบนิทานมหัศจรรย์ คือ แต่งเติมเรื่องราวให้น่าติดตามทั้งยังเพิ่มอิทธิปาฏิหาริย์หรือความศักดิ์สิทธิ์ให้กับตัวละคร

ตัวละครจระเข้ที่ปรากฏในนิทานมหัศจรรย์แปลงกายได้ สมพาสกับมนุษย์ได้ และมีอิทธิฤทธิ์ ตัวละครจระเข้ในนิทานชีวิตเป็นคู่ต่อสู้ของตัวเอกที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติและมีความเก่งกล้าสามารถ ตัวละครจระเข้จึงต้องเป็นคู่ต่อสู้ที่มีฝีมือสูสีกัน หรือมาเป็นผู้ช่วยเหลือตัวเอกผู้มีบุญบารมีในกรณีต่างๆ เช่น ให้ทรัพย์สินเงินทอง เป็นต้น ตัวละครจระเข้ในนิทานประจำถิ่นมีลักษณะเหนือธรรมชาติ คือ มีพลังลึกลับและมีความศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถคุ้มครองมนุษย์ผู้บูชาได้ ในนิทานประจำถิ่นเกี่ยวกับจระเข้เจ้าจึงแสดงให้เห็นว่าจระเข้เจ้าเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนมาทำพิธีเช่นไหว้

ค. การที่ตำนานปรัมปราและนิทานศาสนาปรากฏตัวละครจระเข้ทั้งสองลักษณะ เนื่องจากนิทานทั้งสองประเภทมุ่งอธิบายความเชื่อที่ผู้คนยึดถือ

ในตำนานปรัมปราที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่มาของประเพณีทอดกฐินและพิธีกรรมไหว้ครู โนราที่มีอยู่ในปัจจุบัน ตัวละครจระเข้มีลักษณะตามธรรมชาติ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและแสดงว่าเคยเกิดขึ้นจริง ส่วนในตำนานปรัมปราที่มุ่งอธิบายกำเนิดของดาวฤกษ์ตามความเชื่อของฮินดู ตัวละครจระเข้มีลักษณะเหนือธรรมชาติ เพื่อย้ำความศักดิ์สิทธิ์ของตำนาน

นิทานศาสนาที่เป็นชาดกพื้นบ้านมุ่งเสนอว่าพระโพธิสัตว์ในชาติก่อนๆมีชีวิตดังเช่น ปุถุชนทั่วไปที่ต้องประสบกับเคราะห์กรรมต่างๆ ดังนั้นตัวละครสัตว์ที่มุ่งร้ายหรือช่วยเหลือพระโพธิสัตว์จึงมักเป็นสัตว์ร้ายตามธรรมชาติ เมื่อสัตว์ร้ายเหล่านี้ทำร้ายพระองค์ก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติตามสัญชาตญาณ แต่เมื่อใดที่สัตว์ร้ายเหล่านี้ช่วยเหลือกลับแสดงให้เห็นถึงบุญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ ตัวละครจระเข้จึงมีลักษณะตามธรรมชาติเพื่อสื่อแนวคิดนี้ ส่วนชาดกพื้นบ้านที่มุ่งเสนอความศักดิ์สิทธิ์หรือความมหัศจรรย์ต่างๆของพระโพธิสัตว์ในชาติต่างๆอย่างพิสดาร คือ มีการผจญภัยและประสบเคราะห์กรรมอย่างหนัก คล้ายคลึงกับนิทานมหัศจรรย์ ตัวละครจระเข้มักมีลักษณะเหนือธรรมชาติ เพื่อเสริมความสามารถและบุญญาบารมีของพระโพธิสัตว์

สรุปได้ว่าลักษณะของตัวละครจะเข้ามีความสัมพันธ์กับประเภทของนิทาน หากตัวละครจะเข้าปรากฏอยู่ในนิทานประเภทที่เล่าโดยอิงกับความจริงตามธรรมชาติ ตัวละครจะเข้าก็จะมีลักษณะตามธรรมชาติ แต่ถ้าหากตัวละครจะเข้าปรากฏอยู่ในนิทานประเภทที่เน้นการสร้างเรื่องราวให้น่าตื่นเต้น หรือเกี่ยวพันกับสิ่งลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ตัวละครจะเข้าก็จะมีลักษณะเหนือธรรมชาติ ส่วนในนิทานที่สัมพันธ์กับความเชื่อของคนตัวละครจะเข้าก็จะปรากฏทั้งสองแบบ

๓.๓ ลักษณะของตัวละครจะเข้า: ความสัมพันธ์กับลักษณะของการถ่ายทอดนิทาน

ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของการถ่ายทอดข้อมูลนิทานที่เป็นมุขปาฐะและลายลักษณ์ก็มีผลต่อลักษณะของตัวละครจะเข้าด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะได้อภิปรายต่อไป จากตารางที่ ๑ ในภาคผนวก สามารถสรุปย่อตารางได้ดังนี้

ลักษณะของ การถ่ายทอดนิทาน	ลักษณะของตัวละครจะเข้า(ตัว)	
	ตามธรรมชาติ	เหนือธรรมชาติ
ลายลักษณ์	๓๕	๗๔
มุขปาฐะ	๒๓	๑๘

จะเห็นได้ว่าในนิทานมุขปาฐะมักปรากฏตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะตามธรรมชาติ ส่วนในนิทานลายลักษณ์มักปรากฏตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ

ในนิทานมุขปาฐะผู้เล่ามักหยิบยกเรื่องราวใกล้ตัวที่ทุกคนรู้จักและเข้าใจได้ดีมาเล่าในขณะนั้น เช่น สัตว์ชาตญาณของสัตว์ชนิดต่างๆ ดังนั้นตัวละครจะเข้าจึงมีลักษณะตามธรรมชาติ ส่วนในนิทานลายลักษณ์ซึ่งผู้แต่งมีเวลาในการแต่งเติมจินตนาการเพื่อให้เหมาะสมกับการอ่านหรือนำไปเป็นการแสดง เช่น เพิ่มอิทธิปาฏิหาริย์หรือความวิเศษต่างๆ ให้กับตัวละคร ตัวละครจะเข้าจึงมีลักษณะเหนือธรรมชาติ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ตัวละคร ชาละวัน ในนิทานมุขปาฐะเรื่อง ตำนานชาละวัน ส่วนวันที่ ๓^๑ ของภาคกลาง เป็นตัวละครจะเข้าที่มีลักษณะตามธรรมชาติ กล่าวคือ มีลักษณะ

^๑ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. ศูนย์สโหทัยศึกษา. นิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นสโหทัยและบริเวณโดยรอบ (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๒๒), หน้า ๗๑.

ทางกายภาพเหมือนจะเข้าจริงและมีความดุร้ายตามสัญชาตญาณของจะเข้ตามธรรมชาติ ส่วน **ชาลวัน** ใน นิทานคำกลอนเรื่องไกรทองของนายบุษย์ และ บทละครนอกเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์^๑ ของภาคกลาง ตัวละครจะเข้กลับมีลักษณะเหนือธรรมชาติ กล่าวคือ สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ มีอิทธิฤทธิ์ และยังสามารถสมพาสกับนางมนุษย์ได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่าการที่ตัวละครจะเข้ ชาลวัน ในนิทานทั้งสองเรื่องนี้มีลักษณะแตกต่างกันเนื่องมาจากลักษณะของการถ่ายทอดข้อมูลนิทาน กล่าวคือ หากเป็นนิทานมุขปาฐะก็จะเล่าถึงความดุร้ายตามธรรมชาติของจะเข้ที่ฆ่ามนุษย์ ตัวละครจะเข้จึงมีลักษณะตามธรรมชาติ และเป็นตัวเด่น คือ ตัวเอก แต่เมื่อเป็นนิทานลายลักษณ์โดยเฉพาะเป็นนิทานคำกลอนเพื่อใช้อ่านและเป็นบทละครนอกเพื่อแสดง ตัวละคร ชาลวัน กลายเป็นตัวร้ายหรือคู่ตรงข้ามกับตัวเอกที่เป็นมนุษย์ และยังเป็นจะเข้ที่ประพาศผิดใจในกามคาบมนุษย์ผู้หญิงไปเป็นภรรยา เนื่องจากมีการแต่งเติมตัวละครให้แปลกไปจากธรรมชาติ ตัวละครจะเข้จึงมีลักษณะเหนือธรรมชาติ

เนื่องจากนิทานไทยชุดที่มีตัวละครจะเข้ ชาลวัน เป็นนิทานที่เด่นและเป็นที่รู้จักของคนไทย ทั้งยังพบตัวละคร ชาลวัน ที่ปรากฏอยู่ในนิทานไทยประเภทต่างๆมีลักษณะแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงจะได้เปรียบเทียบลักษณะของตัวละคร ชาลวัน ที่ปรากฏในวรรณกรรมแบบต่างๆเพื่อแสดงให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น

๓.๓.๑ เปรียบเทียบลักษณะของตัวละคร ชาลวัน^๒ ในนิทานมุขปาฐะ กับ ชาลวัน ในนิทานลายลักษณ์

ในนิทานประจำถิ่นที่เป็นนิทานมุขปาฐะเรื่อง ตำนานชาลวัน ส่วนที่ ๓ และ ๔ ของภาคกลาง เล่าถึง ชาลวัน จะเข้ใหญ่ที่เนรคุณกัดกินตายผู้เลี้ยงดู และออกอาละวาดกัดกินผู้คนในแม่น้ำน่านเก่าจนเป็นที่หวาดกลัว เมื่อถึงเมืองพิจิตรเก่าก็คาบธิดาของเศรษฐีเมืองพิจิตรไปกิน หมอจะเข้ถูก ชาลวัน กินไปหลายคนจน นายไกร รับอาสาฆ่า ชาลวัน ได้สำเร็จ จะเห็นได้ว่า ชาลวัน ในนิทานประจำถิ่นเป็นตัวเอกของเรื่อง และเป็นตัวละครจะเข้ที่มีลักษณะตามธรรมชาติซึ่งมีลักษณะนิสัยดุร้าย

ส่วนในนิทานชีวิตที่เป็นนิทานลายลักษณ์และกลายเป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดง เช่น บทละครนอกเรื่องไกรทองพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ ของภาคกลาง เล่า

^๑ จตุพร มีสกุล, "การศึกษาเชิงวิจารณ์บทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^๒ สกัดตามต้นฉบับ

ถึง ชาลวัน พญาจระเข้ผู้มีอิทธิฤทธิ์ สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ แต่ก็ยังไม่ทิ้งนิสัยตามสัญชาตญาณของจระเข้ที่ดุร้าย ออกอาละวาดกัดกินผู้คนแถบแม่น้ำเมืองพิจิตร ชาลวัน มีภรรยาจระเข้แล้ว ๒ ตัว แต่ก็ไม่เพียงพอกลับคาบนางมนุษย์ ตะเภาทอง ลงไปเป็นภรรยาอีก จน ไกรทอง หมอจระเข้จากนทบุริชอันอาสาปราบ และสามารถปราบ ชาลวัน ได้สำเร็จ

ในบทละครนอกเรื่องนี้ ชาลวัน เป็นตัวปฏิปักษ์หรือคู่ต่อสู้ของ ไกรทอง ตัวเอกในเรื่อง เป็นตัวละครจระเข้ที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ มีอิทธิฤทธิ์ สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ และยังสมพาสกับมนุษย์ได้อีกด้วย แตกต่างจากในนิทานประจำถิ่นที่ ชาลวัน ได้แต่คาบนางมนุษย์ไปกิน ไม่ได้นำไปเป็นภรรยา แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งเพิ่มเติมลักษณะนิสัยเกร เป็นจระเข้อันธพาล และประพฤติดุคในกาม ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยของมนุษย์ให้กับ ชาลวัน และไม่ได้มีการอธิบายเหตุผลว่าทำไม ชาลวัน จึงต้องทำชั่ว เพราะผู้แต่งไม่ได้เสนอเรื่องราวของ ชาลวัน ตั้งแต่ต้นจนจบ เพียงแต่เล่าเฉพาะตอนต่อสู้และตอนเข้าพระเข้านางเท่านั้น ชาลวัน ในบทละครนอกจึงมีภาพเป็นผู้ร้ายเพียงด้านเดียว ตามขนบในการแสดงละครไทยที่แบ่งฝ่ายตัวละครดีร้ายชัดเจน เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจได้ทันที

ใน ชาลวันคำภำพย์ ของภาคใต้ซึ่งเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่แต่งขึ้นใช้ในการสวดอ่าน ชาลวัน เป็นตัวละครที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติและเป็นตัวเอก ผู้แต่งเล่าเรื่องราวชีวิตของชาลวัน ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเสนอลักษณะนิสัยของ ชาลวัน ให้เห็นว่ามี ๒ ด้าน คือ ด้านดีและด้านร้าย กล่าวคือ ชาลวัน เคยเป็นจระเข้ที่ดีเมื่อครั้งเป็น ท้าวโคจร แต่เมื่อปราบจระเข้อันธพาลจนตายและเข้าสิงลูกชาย คือ ชาลวัน แล้วก็กลับกลายเป็นจระเข้ที่ดุร้าย เนรคุณกินตายผู้เลี้ยงดูและคาบนางมนุษย์ไปเป็นภรรยา แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งให้เหตุผลกำกับการกระทำชั่วทั้งหลายของ ชาลวัน ว่าไม่ได้เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณแต่เกิดจากวิญญูณร้ายของพ่อที่เข้าสิง

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของ ท้าวโคจร ตอนยังมีชีวิตอยู่ก็พบว่าเป็นจระเข้ที่รักสงบ ชอบแปลงกายเป็นมนุษย์ไปเที่ยวงานรื่นเริงต่างๆ แต่เมื่อสู้รบจนตายก็กลับกลายเป็นวิญญูณที่ชั่วร้ายในตอนหลัง ซึ่งเป็นการให้เหตุผลว่า ชาลวัน ทำชั่วเนื่องมาจากการระลึกความหลังได้ของบิดานั่นเอง

เนื่องจาก ชาลวันคำภำพย์ เป็นนิทานเพื่อใช้ในการสวดอ่านที่มุ่งแสดงกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และอนิจจัง กล่าวคือ ตัวละครที่อยู่ในปางกรรมทั้งหลายต่างต้องกลับมาเกิดใหม่เพื่อจองเวรกันในชาติต่อไป ดังเช่น ท้าวโคจร ตายาย ชาลวัน เภาทอง และ เภาแก้ว นอกจากนี้ทรัพย์สินที่มีอยู่ก็ไม่จรั้งยั่งยืน มิได้ก็เสื่อมได้ ดังในตอนท้ายเรื่อง เมื่อ ไกรทอง กับ เภาแก้ว เสียชีวิตทรัพย์สินต่างๆก็สูญสิ้นไปด้วย

สรุปได้ว่าลักษณะของตัวละครจระเข้สัมพันธ์กับประเภทของนิทานและวิธีการถ่ายทอดนิทาน ดังที่ได้กล่าวเปรียบเทียบลักษณะของตัวละคร ชาลวัน ข้างต้น